

EĞİTİM

Eğitim en genel tanımı ile bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla istendik değişiklikler meydana getirme süreci olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir anlatımla kültür birikiminin genç nesillere aktarılması olarak tanımlanmaktadır. Eğitim için yapılan tanımlarda eğitimin bir süreç olduğu, davranış değişikliğinin esas olduğu, bu değişikliklerin istendik olması, bireyin kendi yaşantısı yoluyla belirtilen davranışları kazanmasının gerekli olduğu ve bu değişikliklerin bir amaç doğrultusunda gerçekleştirildiği ön plana çıkmaktadır. İnsanın çevresi ile etkileşerek kültürlenmesi ve içinde yaşadığı toplumun kültürü ile şekillenmesi süreci eğitim sürecini kapsamaktadır. Birey açısından bakıldığında kişinin çevresi ile etkileşim kurarak sosyalleşmesi kültürlenme toplum açısından bakıldığında ise kültürlenme ile sonuçlanmaktadır. Kültür, insanoğlunun yaşamını sürdürürken oluşturduğu içinde örf, âdet, gelenek, dil, din, sanat, bilim ve teknolojinin bulunduğu bütün maddi ve manevi değerleri kapsayan geniş bir kavramdır. Aktarım şekline ve yöntemine göre kültürlenme zoraki, gelişigüzel ve kasıtlı olarak oluşmaktadır. Bireylere kültürel değerlerin aktarılmasına kasıtlı kültürlenme olarak tanımlanmaktadır. Yaşantı kavramı kazanılmış ve yaşanmış olmak üzere iki grupta ele alınmaktadır. Kazanılmış yaşantı bireyin çevresi ile yaptığı bütün etkileşimleri kapsamaktadır. Yaşanmış yaşantı ise bu etkileşimler içinde birey üzerinde kalıcı bir etki bırakan veya davranışlarında bir değişiklik meydana getiren etkileşimlerdir. Eğitim sürecinde bireyin eğitim etkinliklerine aktif olarak katılması, yapması ve yaşaması davranış değişikliği ve bu değişikliğin kalıcılığı için gereklidir. Eğitim tanımlarındaki süreç kavramı ile belirli bir amaca yönelik olarak gerçekleştirilen ve bir seri oluşturan etkinliklerin tümü kast edilmektedir. Eğitim süreci çok boyutlu, yaşantılarla kazanılan ve süreç zaman ve mekânlar sınırlanılmayan yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Eğitim sürecinde bireyde oluşan davranış değişikliklerinin istenilen yönde olması gerekir. Bu anlamda olumsuz davranışlar eğitim kapsamına dâhil edilmemektedir. Yalan söylemek, hırsızlık yapmak gibi olumsuz davranışlar eğitimi kapsamına dâhil olmayan istenmedik davranış örnekleridir. Davranışlardaki değişikliklerin kasıtlılığın ile okulda yapılan planlı ve programlı eğitim kast edilmektedir. Davranış, organizmanın etkiye karşı gösterdiği tepki veya tepkiye karşı gösterdiği etkidir. Eğitim açısından bir etkinin veya tepkinin davranış olarak kabul edilmesi için onun gözlenebilir, ölçülebilir ve istendik olması gerekir. Kişinin öğrendiklerini yazılı, sözlü olarak ifade etmesi, çevresini koruması, bir aracı kullanmayı öğrenmesi, görgü kurallarına uyması, öğrenmeyi sevmesi birer davranış örneğidir. Araştırmalardan elde edilen sonuçlara göre istendik davranışlar bilişsel, duyuşsal ve psikomotor olmak üzere üç grupta sınıflandırılmaktadır.

ÖĞRETİM

Okullarda önceden hazırlanmış bir program çerçevesinde yapılan planlı, programlı, düzenli ve kontrollü öğretme faaliyetleri öğretim olarak tanımlanmaktadır. Öğretim, eğitimin planlı ve programlı olarak okullarda sürdürülen kısmına karşılık gelmektedir. Okullarda öğretim, öğretim yaklaşım, strateji, yöntem ve tekniklerine göre yürütülmektedir. Eğitime göre daha dar kapsamlıdır. Eğitim gibi sürekli ve çok boyutlu bir kavram değildir. Çocukların öğrendikleri sadece ne öğretildiğine bağlı değildir, aynı zamanda nasıl öğretildiğine, onların gelişim düzeyine ve ilgi alanlarına ve deneyimlerine de bağlı olduğu için öğretim için seçilen yaklaşım, strateji, yöntem ve tekniklere daha fazla dikkat edilmesini gerekmektedir. Öğretim Yaklaşımı Öğretim yaklaşımı, öğretim ile ilgili bir dizi inanç ve varsayımdan oluşmaktadır. Öğretim ile ilgili düşüncelerimiz öğretimin nasıl olması gerektiğine yönelik öğrenme kurumlarına bağlı olarak oluşur. Öğretme yöntemimiz, öğretme tekniklerimiz ve öğretme stratejilerimiz, sahip olduğumuz öğretme yaklaşımına bağlı olarak şekillenmektedir. Yapılandırıcı yaklaşım, bilişsel yaklaşım, davranışçı yaklaşım, tam öğrenme, öğretim ile ilgili düşünme şeklimizi etkileyen yaklaşımlardan bazılarıdır. Son yıllarda öğretme ve öğrenme ile ilgili tartışmalar “yapılandırılmış bilgi” ve “öğretilmiş bilgi” ekseninde yapılmaktadır. Bu iki eksen öğrenme ve öğretme ilgili iki zıt düşünce biçimine sahiptir. Birinci yaklaşım daha öğrenci merkezli bir yaklaşımdır. Öğrencilerin derinlemesine anlayışlar oluşturarak davranış değişikliği yaşamlarını savunmaktadır. İkinci yaklaşım ise daha çok öğretmen merkezli bir yaklaşımdır. Burada ise önemli bilgi ve becerilerin öğretmenden öğrencilere aktarılması benimsenmektedir.

Öğretim Stratejisi Öğretim stratejisi: Dersin amaçlarını gerçekleştirmek için öğretim yönteminin seçimine yön veren genel bir plan ve tasarımdır. Öğretim stratejileri genel olarak sunuş yoluyla

öğretim, buluş yoluyla öğretim ve araştırma-inceleme yoluyla öğretim olmak üzere üç grupta sınıflandırılmaktadır.

Öğretim Yöntemi

Öğretim yöntemi, temel olarak bir öğretim yaklaşımı ve stratejisinin sistematik bir plan ile gerçekleştirilme yoludur. Anlatım, soru-cevap, gösterip yaptırma, tartışma, problem çözme ve örnek olay incelemesi bilinen yaygın öğretim yöntemlerinden bazılarıdır. Öğretim Tekniği Öğretim tekniği, bir öğretim yöntemini uygulamaya koyma biçimidir. Diğer bir deyişle sınıf içinde yapılan işlemlerin bütünüdür. Drama, istasyon, gösteri ve benzetim birer öğretim tekniği örneğidir.

ÖĞRETME

Öğretme, öğrenmeyi kılavuzlama ve sağlama faaliyeti olarak tanımlanmaktadır. Süreçte davranış değişikliğini meydana getiren dış kaynak açısından bakıldığında öğretme davranışı değişen birey açısından bakıldığında da öğrenme gerçekleşir.

ÖĞRENME

Öğrenme, olgunlaşma düzeyine göre kişinin çevresi ile etkileşimi sonucunda edindiği yaşantı ürünü olan kalıcı izli davranış değişikliği olarak tanımlanmaktadır. Ancak eğitim kavramından farklı olarak bütün öğrenmeler istendik olmayabilir. Öğrenme istenen yönde de istenmeyen yönde gerçekleşebilir. Öğrenmenin nasıl gerçekleştiğine yönelik olarak farklı yaklaşımlar bulunmakla birlikte genel olarak iki yaklaşım üzerinde durulmaktadır.

Formal ve İnfomal

Eğitim Eğitim, formal ve infomal olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Formal eğitim, amaçlı, planlı ve programlı olarak belirli bir mekânda öğretmenlerin rehberliğinde gerçekleştirilmektedir. İnfomal eğitim ise bireyin bulunduğu ortamda kendi kendine istemsiz ve herhangi bir denetim olmaksızın da gerçekleşen eğitim türüdür.

Gelişim döllenmeden itibaren başlayan ve yaşam sonlanıncaya kadar devam eden çevre ve kalıttan da etkilenen bir süreçtir. Bu sürecin en önemli kısmı erken çocukluk dönemidir. Bunun nedeni yapılan araştırmalarla da ortaya konulduğu üzere bu dönemde tüm yaşam boyunca kat edilecek gelişimsel yolun yarısının alınmasıdır. Özellikle bilişsel gelişim alanında tüm yaşam boyunca kat edilecek yolun %80' nin bu dönemde alınması dikkat çekicidir. İnsanoğlunun yaşamında gelişimsel yolculuğunun çok büyük bir kısmının gerçekleştiği bu süreç hakkında yeterli düzeyde bilgi sahibi olmak, desteklenmesi için yapılması gerekenleri bilmek ve varsa eksiklik/sorunları tespit edip doğru müdahalelerde bulunmak bireylerin bilişsel kapasiteleri, kişilikleri ve sosyal davranışları üzerinde kalıcı bir etki gösterecektir.

GELİŞİM VE TEMEL KAVRAMLAR

Gelişim, organizmanın döllenme anından itibaren fiziksel, bilişsel, dil ve duygusal yönlerden belli koşulları olan en son aşamasına ulaşıncaya kadar devamlı ilerleme kaydeden değişimi olarak tanımlanabilir. Yaşamın ilk sekiz yılı boyunca çocuklar hayatlarının diğer dönemlerinden daha hızlı bir şekilde büyür ve gelişirler. Büyüme, vücudun fiziksel olarak değişimini kapsamakta, boy, kilo ve hacim olarak artışını ifade etmektedir ve vücudun değişik organlarında değişik hızlarda gerçekleşebilir. Olgunlaşma, genlerimiz tarafından kontrol edilen ve belirlenen ve öğrenme yaşantılarından bağımsız gerçekleşen bir büyüme sürecidir. Öğrenme, bireyin her türlü çevresel faktörün etkisiyle oluşturduğu deneyimler ve bunun sonucunda bireyde meydana gelen kalıcı izli değişikliklerdir. Hazırbulunuşluk, belli bir öğrenme faaliyetini gerçekleştirebilmek için bilişsel, sosyal, fiziksel ve duyuşsal olarak hazır olma hâli olarak tanımlanabilir. Gelişimle ilgili olarak ele alınması gereken bir diğer önemli kavram da gelişimin kritik dönemleridir.

GELİŞİM İLKELERİ

Gelişim ilkeleri;

- Kalıtım ve çevrenin karşılıklı etkileşiminin ürünüdür.
- Sürekli ve belirli aşamalar yoluyla gerçekleşir.
- Nöbetleşe devam eder.
- Baştan ayağa, içten dışa doğrudur.
- Genelden özele doğrudur.
- Kritik dönemler vardır.
- Bir bütündür.
- Bireysel farklar vardır.

GELİŞİMİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Kalıtım, ailenin özelliklerinin genler yoluyla gerçekleşen biyolojik aktarımı olarak tanımlanmaktadır. Bu özellikler; fiziksel (kilo, boy, ten rengi, göz rengi vb.), zihinsel ve sosyaldir. Bireylerin genetik özellikleri çeşitlilik göstermektedir. Aynı ailede doğan çocukların birbirinden farklı olması gibi... Gelişimi etkileyen en önemli faktörlerden olan kalıtımın kapsamı anne ve babadan gelen 23'er kromozom yoluyla belirlenmektedir. Kalıtımın önemini vurgulayanlar büyüme ve gelişmenin kültürlerarası benzerlikler gösterdiklerine işaret etmektedirler. İnsanlar benzer dönemlerde benzer gelişim göstermektedirler. Kalıtımsal görüşü destekleyenler farklı çevrelerin gelişimi geciktirebileceğini ancak temel gelişimsel süreçlerin kalıtımsal olarak insanlarda programlı olduğunu savunmaktadırlar. Çevresel faktörler, bireyin döllenmeden ölümüne kadar devam eden süreçte gelişimini etkileyen çevre koşullarını ifade etmektedir. Çevresel faktörlerin içinde fiziksel çevre, ev ortamı, okul, akran etkisi, inanç ve kültürel etkiler bulunmaktadır. Psikologlar kalıtım ve çevrenin birlikte gelişimi etkilediğine inanmaktadır. Kalıtımın büyüme ve gelişimdeki etkisinin sınırları ve yönü belirli olmakla birlikte çevrenin kalıtımsal durumu arttıran ya da gölgede bırakan bir yol izlediği söylenebilir.

MOTOR GELİŞİM

Vücudun büyümesi, organların, iskelet ve kas sistemlerinin gelişmesi, sinir-kas bağlarının güçlenmesi için hareket vazgeçilmez bir unsurdur. Motor gelişim, kalıtım ve çevrenin etkileşimi ile motor davranışlardaki değişiklikler olarak tanımlanır.

Motor Gelişim Dönemleri

Refleksif hareketler dönemi, doğumdan bir yaşa kadar olan dönemi kapsar. Refleksler yoluyla bebekler yakın çevreleri hakkında bilgi sahibi olurlar. Bebeklerin temasa, ışığa sese karşı tepkileri istemsiz hareketlerin temelini oluşturur.

İlkel hareketler dönemi, iki yaşa kadar olan dönemi kapsar. Bu dönem dengeleme hareketleri (baş, boyun ve gövde kaslarının kontrolü), nesne kontrolü (yakalama, bırakma, uzanma gibi) ve lokomotor becerileri (emekleme, yürüme gibi) kapsar.

Temel hareketler dönemi 2-6 yaş arasını kapsar. Bu dönem, çocukların hareket becerilerini keşfettikleri ve geliştirdikleri bir dönemdir. Denge, lokomotor ve nesne kontrolünün temellerinin atıldığı bu dönemde çocuklar ayırık, sıralı ve sürekli hareketler yoluyla beden kontrollerini artırır.

Motor Beceriler

Motor gelişimin içinde yer alan önemli bir kavram olan motor beceriler, kasların yardımıyla başarılan öğrenilmiş ve bir amaca yönelik aktiviteler olarak tanımlanabilir.

Kaba motor beceriler tüm vücut ve vücudun büyük parçalarının hareketi olarak tanımlanabilir. Kaba motor beceriler sayesinde çocuklar zıplayarak, sürünerek, yuvarlanarak ve daha birçok eylemde bulunarak denge, çeviklik, koordinasyon, esneklik, güç, hız ve dayanıklılık kazanırlar.

İnce motor beceriler, bir eylemi gerçekleştirirken küçük kasların kontrolünü özellikle de el-göz koordinasyonunu gerektiren beceriler olarak tanımlanmaktadır. Günlük hayatta beslenme, giyinme ya da özbakım becerileri gibi alanlarda sıklıkla kullanılan ince motor beceriler harekette hassasiyet gerektirir.

BİLİŞSEL GELİŞİM

Bilişsel gelişimin temeli nörolojik büyüme ve olgunlaşma ile ilişkilidir. Erken dönemde edinilen deneyimler nörolojik gelişim için önemlidir. Beyin gereksiz nöronları ve bu deneyimlere dayalı nöral bağlantılarını “budama” sürecine girmektedir. Beyin bu nöronları ayırdıkça tek ve çevresel olarak özel olan nöral yollar bireyin bilişselliğini oluşturmaktadır.

Piaget'nin Bilişsel Gelişim Kuramı

Sembolik işlev dönemi 2-4 yaş arasını kapsar ve çocuk bu dönemde herhangi bir şeyi bir sembol, nesne ya da sözcük yerine kullanabilir. Bu dönem çocuğun geçmiş ve gelecek olaylar hakkında düşünmesine ve dil becerilerini buna göre görevlendirmesine imkân verir. Sembolik işlevler aynı zamanda çocuğun hayali, uydurma, kurgu oyunlar ya da çizimler yapabilmesinin ön koşuludur. Bu dönemde çocukların bilişsel gücünde artış olsa da bazı sınırlılıklar vardır. Bunlardan ilki, çocuğun kendi bakış açısıyla başkasının bakış açısı arasındaki farkı ayırt etme sürecindeki yetersizliği olarak tanımlanan benmerkezciliktir. Piaget'e göre benmerkezcilik çocuğun sosyal iletişim ve algılama becerilerini doğrudan etkilemektedir. İkinci sınırlılık ise animizmdir. Çocuklar bu dönemde cansız nesnelere canlı olduklarına ya da canlı varlıkların özelliklerini gösterdiklerine inanırlar. Bu dönemde çocuklar canlı ve cansız varlıklara ilişkin özelliklerin ayırımına varamazlar. Sezgisel düşünme dönemi, 4-7 yaş arasını kapsar ve çocuklar mantıklarını kullanmak yerine sezgisel olarak akıl yürüterek problemleri çözmeye çalışırlar. Dolayısıyla bu dönemde korunum, tersine çevirme gibi bilişsel süreçleri gerçekleştiremezler. Çocuklar bu dönemde nesnenin bir özelliğine yoğunlaştıkları için aynı miktarda sıvı biri dar biri geniş olan iki farklı kaba konduğunda ikisinin eşit miktarda olmadığını söyleyebilirler.

Vygotsky'nin Sosyal Bilişsel Gelişim Kuramı

Piaget'nin bilişsel kuramının temelleri biyolojik süreçlere dayanmakta iken bilişsel gelişim alanında bir başka önemli kuramcı olan Vygotsky sadece biyolojik süreçlerin etkili olmadığını kültür ve çevrenin de bilişsel süreçler üzerinde önemli bir rol oynadığını savunmaktadır. Vygotsky yakınsak gelişim alanı kavramı ile çocukların bilişsel gelişimleri üzerinde sosyal etkiler özellikle de sosyal yönlendirmelerin yansımalarının görüldüğünü belirtmektedir. Vygotsky bu alanı çocukların bağımsız olarak yapabilmeleri çok zor olan çeşitli becerileri yetişkinlerin ya da daha becerikli akranlarının yardımıyla ya da rehberliğiyle öğrenebilmesi olarak açıklar. Bu alanın alt ve üst limitleri vardır. Alt limit çocuğun kendi başına yapabildikleri iken, üst limit ise çocuğun yetişkin ya da daha becerikli akranının desteğini kabul ettiği ek sorumluluk düzeyidir.

DİL GELİŞİMİ

İnsan gelişiminin en önemli yapı taşlarından biri de dil gelişimidir. Dil gelişimi diğer gelişim alanlarıyla paralel bir hızda ilerlemektedir. Bilgilerin nesillerden nesillere aktarılmasını sağlayan dil semboller sistemine dayalı, konuşarak, yazarak, işaret ederek yapılan iletişim biçimidir.

Okul Öncesi Dönemde Dil Gelişimi

Okul öncesi dönemde dil gelişimi konuşma öncesi ve konuşma olmak üzere iki döneme ayrılmaktadır. Konuşma öncesi dönem ilk bir yılı kapsamakta ve sırasıyla çocuklarda ağlama (0-2 ay), gıgıldama (2-4 ay), mırıldanma (4-6 ay), mırıldanmanın tekrarı (7-9 ay), başkalarının seslerini taklit etme dönemi (9-11 ay) olmak üzere beş alt döneme ayrılmaktadır. Bu dönemin öncelikli amacı dil gelişimi için ön koşul olan becerileri kazanmaktır. İkinci dönem olan konuşma döneminde ise öncelikle sesler, sesleri takip eden süreçte sırasıyla tek, iki, üç ve daha fazla sözcüklü ifadeler ve en son olarak da dil bilgisi kurallarına uygun konuşma süreçleri yer almaktadır. Konuşma döneminde; ses dönemi (11-13 ay), tek sözcük (14-18 ay), iki sözcüklü ifadeler (18-24 ay), üç veya daha fazla sözcüklü ifadeler (2-3 yaş), dil bilgisi kurallarına uygun konuşma dönemi (3-6 yaş) olmak üzere beş alt döneme ayrılmaktadır.

SOSYAL DUYGUSAL GELİŞİM

Sosyal duygusal gelişim, çocuğun kendini, duygu ve düşüncelerini çevresine doğru şekilde ifade

edebilmesi, duygularını ve dürtülerini kontrol edebilmesi, kendisiyle ve çevresiyle uyumlu bir ilişki içinde olabilmesi olarak tanımlanmaktadır. Sosyal duygusal gelişim bazı temel becerilerin kazanılmasıyla gerçekleşir.

Bunlar:

1. Kendi duygularını tanımlama ve anlama
2. Başkalarının duygu durumlarını okuyabilme
3. Güçlü duygularını kontrol edebilme
4. Kendi davranışlarını düzenleyebilme
5. Başkalarına karşı empati geliştirme
6. İlişkiler kurma ve devam ettirme

Sosyal Gelişimle İlişkili Kavramlar

Benlik algısı kavramı; kişinin kendisi ile ilgili olarak sahip olduğu beceri, yetenek ve benliği hakkındaki fikirlerinden oluşmaktadır. Öz düzenleme, başkalarının talepleri ve belli amaçları yerine getirmek için çocuğun yaptıklarını yönetmesi olarak tanımlanmaktadır. Öz kontrol ise ebeveynleri ya da yetişkinler olmadan çocuğun onların beklentilerine, sosyokültürel, etik ve ahlaki değerlere göre davranabilme becerisi olarak tanımlanmaktadır. Mizaç, çocukların tepki verirken davranış stilleri, duyguları ve karakteristik özelliklerindeki bireysel farklılıklar olarak tanımlanmaktadır. Bağlanma iki insan arasındaki yakın duygusal bağ olarak tanımlanır ve özellikle ilk yıllarda çocuğun ihtiyaçlarını gideren ebeveyninin rolünün önemli olduğu ifade edilmektedir. Sosyal katılım; çocuğun oyun sırasında boş durmaktan, arkadaşlarını izlemeye, iş birlikçi oyun oynamaya varana kadar değişen akranlarının arasına katılma derecesi olarak tanımlanmaktadır. Çocukların, sosyal partnerleriyle bir uyum içinde kişisel ve sosyal hedeflerine ulaşmak için düşünceleri, eylemleri ve duygularını düzenlemeye yönelik yaptığı etkinlikler olarak tanımlanmaktadır.

CİNSEL GELİŞİM

Cinsel gelişim tıpkı diğer gelişim alanlarında olduğu gibi temellerini biyolojik özelliklerden alır ve çevrenin de etkisi ile şekillenir. Döllenme ile başlayan cinsel gelişim, anne, baba, ailenin diğer bireyleri, arkadaş, okul ortamı, öğretmenler, alınan eğitimler, toplumdaki bakış açıları ve kültür, teknoloji, zaman gibi birçok faktörün etkisi ile yaşam boyu devam eder.

Psikoseksüel Gelişim Kuramı

Freud, kişiliği tek bir bölümden oluşan bir yapı olarak ele almak yerine, birbirleri ile sürekli etkileşim hâlinde bulunan üç temel bileşenden oluşan dinamik bir yapı olarak tanımlamıştır. Kişiliğin bu temel bileşenleri ilkel benlik (id), benlik (ego) ve üst benlik (süperego) olarak tanımlar.

Okul Öncesi Dönemde Cinsel Gelişim

Okul öncesi dönemde çocuklar, kendilerinin ve başkalarının bedenleri dâhil olmak üzere her konuda çok meraklı ve konuşkanlardır. Üç yaşındaki çocuklar genellikle konuşmaya başladıkları ve kendilerini ifade etmekte zorlanmadıkları için, meraklı sorularını cinsel gelişimleri ile ilgili olarak da yetişkinlere yöneltmeye başlamaktadırlar. Üç yaşından itibaren çocuklar iki farklı cinsiyet olduğunun anlamaya ve cinsiyetler arasındaki fiziksel farklılıkları sorgulamaya başlarlar (Annemin neden bıyığı yok, babam niye etek giymiyor gibi). Dört yaşından itibaren çocuklar bedenlerini daha yakından tanımaya başlar ve olumlu/olumsuz duygular geliştirirler. Bununla birlikte cinsiyetlerine özgü davranış kalıplarını uygulamaya başlarlar.

ÖĞRENME

Öğrenme bir yaşantı sonucunda zihinsel simge veya bağlantılardaki uzun süreli değişiklik olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımda üç unsura dikkat çekilmektedir. Birincisi, öğrenme uzun süreli bir değişikliktir. İkincisi öğrenme zihinsel simgeler veya bağlantılar içerir. Üçüncüsü ise öğrenme fizyolojik olgunlaşma, yorgunluk, alkol veya uyuşturucu kullanımı, demans ya da zihinsel bir hastalık başlangıcından ziyade bir tecrübe sonucunda meydana gelen bir değişikliktir. Öğrenme sadece eğitim sistemine özgü değildir. Okuldan uzun bir süre önce başlar ve yine okuldan sonra uzun bir süre daha devam eder. Ayrıca öğrenme, okulun paralelinde çok çeşitli yollarla ve çok farklı ortamlarda oldukça hızlı bir şekilde gerçekleşir. Öğrenme tanımı derinlemesine incelenecek olursa; öğrenmeyi tanımlamak için bir ölçüt; davranışta ya da davranış kapasitesinde meydana gelen bir değişimdir. İnsanlar farklı bir şeyler yapabilecekleri beceriye ulaştıklarında öğrenirler. Öğrenme yeni hareketler geliştirmeyi ya da mevcut olanları değiştirmeyi içerir. Öğrenmeyi tanımlamak için ikinci bir ölçüt uzun süre kalıcı davranış değişikliğidir. Bu ifade uyuşturucu haplar, alkol ya da bitkinlik gibi faktörlerden dolayı oluşan geçici davranış değişikliklerini dışarıda tutar. Bu değişiklikler geçicidir, çünkü değişikliğe sebep olan neden giderildiğinde davranış özgün hâline geri döner. Ama öğrenme sonsuza dek sürmez; çünkü unutmalar olabilir. Üçüncü bir ölçüte göre ise öğrenme pratik ve diğer deneyim şekilleriyle gerçekleşir. Bu ölçüt çocuklardaki gelişim davranışları gibi kalıtımla belirlenmiş davranış değişikliklerini içermez. Yine de kalıtım ve öğrenme arasındaki ayrım çok keskin değildir. İnsanlar hedeflenen şekilde davranmaya önceden hazırlanmış olabilirler, ama belirli davranışların asıl gelişimi çevreye bağlıdır. Bu konuda dil önemli bir örnek sunmaktadır. Öğrenmeyi Anlamak Öğrenme sonucu gerçekleşen değişiklikler, kişilerin bilgi ve davranışlarını etkilemektedir. Çoğu psikolog bu konuda aynı fikirdedir, ama bazıları bilgiler üzerinde gerçekleşen değişimlerden bahsederken, bazıları davranış değişiklikleri üzerinde durmaktadır. Bilgi değişimleri üzerinde yoğunlaşan bilişsel psikologlar öğrenmenin doğrudan gözlemlenemeyen, içsel bir zihni aktivite olduğuna inanmaktadırlar. Bilişsel psikologlar düşünme, hatırlama ve problem çözme gibi gözlemlenemeyen zihinsel aktivitelerle ilgilenmektedirler. Tüm davranış değişiklikleri öğrenme yoluyla gerçekleşmez. Boyda ya da beynin büyüklüğündeki artış gibi değişiklikler genetik kod tarafından kontrol edilen diğer tür değişikliklerdir. Bu tür bir değişmeye olgunlaşma denir, yaşantıya değil biyolojiye bağlıdır. Örneğin çocukların yürümeyi öğrenmeleri, sinir sistemlerinin, kas güçlerinin ve denge duyularlarının bunu olanaklı kıldığı noktada gerçekleşir.

Öğrenmenin Fizyolojik

Temeli Birçok kuramcı, öğrenmenin temelini nöronlar arası bağlantılardaki değişikliklerde özellikle var olan sinapsların güçlendirilmesi ya da zayıflatılması veya yenilerinin oluşturulmasında yattığına inanır. Ayrıca ikinci bir olgu ya da olaya katılabilir. Yakın tarihe kadar yaygın “bilgi” bir insanın sahip olacağı bütün nöronların doğum öncesi dönemin ilk birkaç haftasında oluştuğuydu. Ancak bazı araştırmacılar, nörogenezini nöron oluşumunun- hipokampüsün belirli bir bölgesinde ve olasılıkla frontal ve parietal lobların belirli bölgelerinde de yaşam boyu devam ettiğini bulmuşlardır. Yeni öğrenme deneyimleri genç nöronların “hayatta kalma” oranları ile olgunlaşmasını artırmaktadır. Bu deneyimler olmaksızın bu nöronlar yavaşça ölmektedir. Öğrenmenin nerede gerçekleştiği sorusuna verilecek cevap; pek çok yerdedir. Yeni bilgiye, yeni olaylara dikkat etmemiz ve üzerinde düşünmemiz gerektiğinde frontal loblar aktiftir ve korteksin tüm lobları önceden kazanılmış bilginin ışığında yeni girdiyi yorumlamada az ya da çok aktif olabilir. Küçük, denizati şeklindeki hipokampüs de öğrenme sürecinde merkezi bir role sahiptir. Beynin çeşitli bölgelerinden aldığı bilgiyi birleştirerek yeni anılar oluşturur ve sağlamlaştırır. Hipokampüsün limbik sistemdeki komşusu amigdala çok küçük çocuklarda muhtemelen konuşma öncesi oluşan duygusal anılarda aracıdır.

Öğrenme İle İlgili Temel Kavramlar

Yaşantı; bireyin diğer bireylerle ve çevreyle etkileşim sonucu bireyde kalan iz olarak ifade edilmektedir. Öğrenmenin olması için yaşantının olması gerekmektedir. Örneğin bir öğrencinin öğretmenin güzel konuşmasından etkilenerek güzel konuşma davranışını göstermesi. Yaşantı; yaşantısal ve kazanılmış olmak üzere ikiye ayrılır. Davranış: Organizmanın bir uyarıcıya gösterdiği tepki olarak ifade edilebilir. Bazı eğitimciler ise davranışı gözlenebilir, ölçülebilir ve istenir birey tepkileri olarak açıklarlar. Davranışlar öğrenilmiş ve öğrenilmemiş davranışlar olarak iki grupta ele alınabilir. Öğrenilmiş davranışlar sonradan kazanılan davranışlardır. Bu davranışlar öğrenme ürünü olan

davranışlar olarak ifade edilebilir. Öğrenme ürünü olan davranışlarda, istendik ve istenmedik davranışlar olarak ele alınır. İstendik davranışlar formel ve informal eğitim kapsamında bireydeki istendik davranış değişikliklerini kapsayan öğrenme ürünleridir. İstenmedik davranışlar ise eğitimin hatalı ürünü olan davranışlardır. Örneğin argo konuşmak. İçgüdü: Doğuşta organizmada var olan karmaşık ve öğrenilmemiş, türe özgü hazır olan, kişiliğin gelişmesinde rol oynayan temel ruhsal güçtür. Refleks: doğuştan getirilebilen veya potansiyel olarak var olan ama olgunlaşma ile ortaya çıkan, belli bir uyarıcıya karşı organizmanın belli ve basit bir davranış gösterme eğilimidir. Performans: Organizmanın bizzat yaptığı şeyler olup öğrenme, güdü, yorgunluk gibi çeşitli bileşenlerden oluşmaktadır. Uyarıcı: Duyu organlarını harekete geçiren ve tepkiye yol açan herhangi bir nesne ya da enerjiye uyarıcı denir. Tepki: Uyarıcıların organizmayı etkilemesi sonucu organizmanın gösterdiği herhangi bir davranışa tepki adı verilmektedir.

Öğrenmeyi Etkileyen Faktörler

Öğrenmeyi etkileyen faktörler üç ana başlıkta ele alınabilir. Bunlar; öğrenenle ilgili faktörler, öğrenme yöntemi ile ilgili faktörler ve öğrenme malzemesiyle ilgili faktörlerdir. Öğrenenle ilgili faktörler; türe özgü hazırlaş, olgunlaşma, genel uyarılmışlık hâli ve kaygı, güdü, eski yaşantılar ve dikkattir.

Öğrenme yöntemi ile ilgili faktörler; konunun yapısı, çalışmaya ayrılan zaman, geribildirim ve öğrenci etkinliğidir. Öğrenme malzemesi ile ilgili faktörler ise algısal ayırt edilebilirlik, anlamsal çağrışım, kavramsal gruplandırma, çağrışımsal gruplandırma ve telaffuz edilebilirliktir.

Öğrenme Stilleri/Tercihleri

Öğrenme stili genellikle bir kişinin öğrenmeye ve çalışmaya karşı yaklaşımını tanımlamak için kullanılır. Öğrencilerin nasıl öğrendikleri hakkında düşüncelerini sağlayarak onların kendi kendilerini kontrol etmelerine ve öz farkındalıklarını geliştirmelerine yardım edilmelidir. Özellikle öğretmenlerin sınıftaki öğrenenlerden beklentileri bağlamında düşünüldüğünde öğrenme tercihleri, her bir birey için öğrenmenin nasıl ilerlediğiyle ilişkili olan zihinsel yaklaşım ve tercihleri ifade eder. Bir öğretmenin sınıfta belli bir yaklaşımı teşvik etmesi, bazı öğrencilerin diğerlerine göre daha az çalışmasına sebebiyet verebilir ve bazı çocukların diğerleri kadar etkili öğrenememesi ihtimali doğurur. Öğrenenler kendi öğrenme süreçlerine aktif olarak katıldıklarında kontrol altında oldukları hissine kapılırlar. Bu durumun öz saygı ve motivasyonu geliştirdiği belirtilir. Bir öğrenenin öğrenme tercihine ilişkin farkındalığı ve öğrenme sürecinin yanı sıra üstbilişsel bağlılık anlayışı gelişmiş öğrenme çıktılarını beraberinde getirebilir. Dunn ve Dunn'ın üç temel öğrenme stili yaygın olarak bilinen modeldir. Bu modelde öğrenenlerin görsel, işitsel ve kinestetik öğrenme stillerine sahip oldukları belirtilmektedir. Bu üç öğrenme stiline ilişkin öğrenenlerin sahip olduğu özellikler aşağıda belirtilmiştir.

Öğrenmenin Önündeki Engeller

Öğrenme önünde bazı engeller bulunmaktadır. Bu engellerden bazıları; disleksi, diskalkuli, dispraksi, özel dil bozukluğu, otizm, asperger sendromu, dikkat eksikliği, down sendromu, beyin felci, davranış bozukluğu, obsesif kompulsif bozukluk, bağlanma bozukluğu, kırılğan X sendromu, Williams sendromu ve tourette sendromudur.

GİRİŞ

Bilim adamları ve düşünürler öğrenme kavramını tüm detaylarıyla anlama çabası içerisinde olmuştur. Bu çabanın sonucunda da öğrenme kuramları adı verilen insanların bilgiyi nasıl öğrendiği, daha nitelikli ve verimli biçimde nasıl öğrenebileceğini anlama ve geliştirmeye çalışan çeşitli anlayışlar ortaya konmuştur. Klasik koşullanma kuramı, bitişiklik kuramı, bağlaşımcılık kuramı ve edimsel koşullanma kuramı, gestalt kuramı ve sosyal öğrenme kuramı bu kuramlardan bazılarıdır. Klasik Koşullanma Kuramı Klasik koşullanma yoluyla öğrenme, daha önce nötr olan bir uyarıcının, farklı bir uyarıcı tarafından uyandırılan bir tepkiyle eşleştirilmesini içermektedir. Klasik koşullanma beş temel bileşene sahiptir.

Bunlar; nötr uyarıcı, koşulsuz (doğal) uyarıcı, koşullu uyarıcı, koşulsuz (doğal) tepki ve koşullu tepkidir. Klasik koşullanmanın oluşmasında ya da önlenmesinde koşullanma sürecinde meydana gelebilecek bazı durumlar bulunmaktadır.

Bunlar; genelleme, ayırt etme, bitişiklik, habercilik, pekiştirme, sönme, kendiliğinden geri gelme, gölgeleme, üst düzey koşullanma, transfer, öğrenilmiş çaresizliktir.

Genelleme; canlının koşullu uyarıcılar veya koşullu uyarıcılara benzer uyarıcılar karşısında, aşamalı olarak koşullu tepkiler yapabilmesidir.

Ayırt etme; koşullanma sürecinde kullanılan koşullu uyarıcının diğerlerinden ayırt edilerek tepkiye sebep olmasıdır.

Sönme; koşullanma gerçekleşikten sonra koşullu uyarıcının ardından pekiştireç verilmemeye başlanırsa koşullu uyarıcıya verilen tepki zamanla kaybolacaktır. Buna sönme adı verilmektedir.

Kendiliğinden geri gelme; sönmenin meydana gelmesinden ardından pekiştireç olmadan da canlının koşullu uyarıcıya yeniden tepki vermesidir.

Bitişiklik- yakınlık; nötr ve koşulsuz uyarıcının kısa süre içerisinde art arda sunulmasıdır.

Pekiştirme; koşulsuz uyarıcının koşulsuz tepki meydana getirmesine pekiştirme adı verilmektedir. Klasik koşullanmada pekiştireç davranıştan önce verilir.

Habercilik; koşullu uyarıcının asıl tepkiyi meydana getiren koşulsuz uyarıcıdan önce verilmesidir.

Gölgeleme; aynı anda verilen iki koşullu uyarıcıdan birinin daha fazla dikkat çekmesi ve diğerini etkisiz bırakmasıdır.

Üst düzey koşullanma; koşullu tepki yerleştirildikten sonra başka bir koşullu uyarıcıya karşı da koşullanmanın sağlanmasıdır.

Transfer; bir davranışın başka bir davranışı öğrenmeyi kolaylaştırması ya da zorlaştırmasıdır.

Öğrenilmiş çaresizlik; gösterilen çabanın durumu değiştirmeyeceğine inanılarak pasif kalınması ve bu pasifliğin genellenmesidir. Bitişiklik Kuramı Bitişiklik kuramı uyarıcının bir tepkiyi çağırması için aralarında zamansal yakınlığın gerekliliğini vurgulamaktadır. Bitişiklik kuramına göre pekiştirmeye bağlı olmaksızın koşullu uyarıcı ile tepki çok kısa süre içinde ortaya çıktığında öğrenme gerçekleşmektedir. Watson, kalıtımın varlığını kabul etmekte ancak davranışın kalıtsal olmadığını ileri sürmektedir. Uyarıcılara verilen tepkiler sonucu uyarıcı-tepki bağlarının birbiri üzerine dizilmesiyle öğrenmenin meydana geldiğini savunmaktadır. Bu süreçte önce koşullu uyarıcı, sonra koşulsuz uyarıcı verildiğinde öğrenme gerçekleşmektedir. Watson'a göre uyarıcı - tepki bağıni oluşturan üç ilke bulunmaktadır.

Bunlar; bağ ilkesi, sıklık ilkesi ve yenilik ilkesidir. Guthrie de Watson gibi öğrenmeyi bitişiklik ilkesiyle açıklamaya çalışmıştır. Ancak Guthrie davranışın kazanılmasında sıklık ilkesini kabul etmemektedir. Guthrie tekrarın uyarıcı-tepki arasındaki bağıni güçlenmesini etkilemediğini savunmaktadır. Ona göre öğrenme tek denemede gerçekleşir. Bitişiklik ve tek denemede öğrenme sonunculuk ilkesini de beraberinde getirmektedir. Sonunculuk ilkesine göre canlı belirli bir uyarıcı karşısında en son hangi tepkiyi göstermişse, aynı durumla karşılaştığında yine aynı tepkiyi gösterme ihtimali yüksektir. Guthrie uyarıcılara verilen tepkilerin değiştirilmesinde etkili olabilecek üç yöntemin varlığından söz etmektedir.

Bunlar; eşik yöntemi, bıktırma yöntemi ve zıt tepki yöntemidir. Bağlaşımcılık Kuramı Thorndike öğrenmenin temelinde, duyuşal uyarıcılar ile tepkiler arasında kurulan bir bağ olduğunu kabul etmektedir. Thorndike'ye göre en temel öğrenme biçimi deneme yanılma yoluyla öğrenmedir.

Thorndike çalışmalarının sonucunda öğrenmenin birden bire iç görüsel bir şekilde değil yavaş yavaş oluştuğunu savunmaktadır. Ona göre öğrenme sistemli küçük adımlarla oluşmaktadır. Thorndike

öğrenmeyle ilgili uyarıcı-tepki bağının kuvvetlenmesini sağlayan üç temel ilke olduğunu kabul etmektedir.

Bunlar; hazır bulunuşluk, tekrar ve etki ilkeleridir. Sadece tekrarın uyarıcı-tepki bağını güçlendirmedeğini, tekrar etmemenin ise bağın gücünü azaltmayacağını belirtmiştir. Tekrar etme bağını gücünde biraz gelişmeye, tekrar etmemenin ise bağın gücünde biraz zayıflamaya sebep olabileceğini vurgulamıştır. Thorndike 1930 yılında tekrar ve etki kanununda değişikliğe gitmesinin yanı sıra kurama yeni kavramlar da dâhil etmiştir. Bunlar; etkinin yayılması, ait olma, çağrışımsal zıtlık kavramlarıdır. Etkinin yayılması; pekiştirmenin, istenen davranışa yakın olan istenmeyen davranışa da yayılmasıdır.

Ait olma; Thorndike, birbiriyle ilişkili iki uyarıcı ögenin arasında çağrışımın meydana geldiğini, ancak ilişkili olmayan ögelerin arasında çağrışım meydana gelmediğini vurgulamaktadır.

Çağrışımsal zıtlık; uyarıcı-tepki bağının oluşturulduğu yönün tersine çağrışımın zor olmasıdır. Edimsel Koşullanma Kuramı Skinner, davranışları gruplandırarak geleneksel uyarıcı-tepki psikologlarından büyük ölçüde ayrılmıştır. Skinner'a göre 2 çeşit davranış vardır.

Bunlar; tepkisel davranış ve edimsel davranıştır. Edimsel davranışla ilgili olan koşullanma türü edimsel koşullanma olarak isimlendirilmektedir. Diğer davranışçı kuramlarından farklı olarak edimsel koşullanmada pekiştirme tepkiye bağlı olarak yapılmaktadır. Eğer tepkinin doğru olduğu düşünülürse pekiştirici uyarıcı verilmektedir. Skinner' e göre edimsel koşullanmanın iki temel ilkesi vardır.

Bunlar;

- Pekiştirici uyarıcı sonrasındaki tepkiler tekrarlanma eğilimindedir.

- Pekiştirici uyarıcılar, edimsel davranışların meydana gelme oranını artırmaktadır.

Edimsel koşullanmada davranış ve davranışın sonucundaki tepki (pekiştirme, cezalandırma) çok önemlidir. Edimsel koşullanmada davranışı izleyen ve davranışın meydana gelme olasılığını artıran uyarıcılara pekiştireç denir.

Olumlu pekiştireç: Ortama dâhil edildiğinde bir davranışın yapılma ihtimalini artıran uyarıcılardır.

Olumlu pekiştirecin davranışın tekrarlanma ihtimalini artırmasına ise olumlu pekiştirme adı verilmektedir.

Örneğin; başarılı olan öğrenciye karne hediyesi olarak bisiklet almak.

Olumsuz pekiştireç: Olumsuz pekiştireç ortamdan çıkarıldığında istenen davranışın yapılma olasılığını artıran, ortama eklendiğinde ise istenmeyen davranışın sıklığını azaltan uyarıcılardır. Yapılan bir davranış ile sonrasında organizma için olumsuz bir durum meydana getiren uyarıcılara ise ceza adı verilmektedir.

I. tür ceza: Bir davranışın sonucunda ortama hoş olmayan bir uyarıcının katılmasına birinci tür ceza adı verilmektedir. Örneğin, şiddet uygulama, düşük not verme vs.

II. tür ceza: Ortamda bulunan olumlu bir uyarıcının ortamdan çekilmesi ise II. tür cezadır.

Örneğin; oyuncağını vermeme, parka gitmesine izin vermeme, vs. Gestalt Kuramı Gestalt kuramcıları, organizmanın dışarıdan gelen uyarıcılara kendinden bir şeyler katması ve yaşantısını yeniden örgütlediğini savunmaktadır. Gestaltçılara göre bütün parçalarına ayırarak değil, bütünlük içinde algılanmaktadır. Gestalt psikologlar, davranışın belirleyicisi olarak coğrafi çevreden çok, davranışsal çevrenin etkili olduğunu savunmaktadır. Yani, inançlar, değerler, ihtiyaçlar ve tutumlar öğrenme ortamındaki fiziksel uyarıcıların anlamlandırılmasını etkilemektedir. Bunun yanı sıra önceki yaşantılar dışarıdan gelen duyuşsal uyarıcılarla etkileşimde bulunarak yeni yaşantıları oluşturmaktadır. Gestalt kuramcılara göre algısal örgütlenme yasaları, öğrenmeyi açıklamaya destek olmaktadır. Onlar uyarıcıları gruplama, yapılaştırma ve yorumlamaya yönelik uyarıcı değişkenleri ortaya koymuş ve çok sayıda algılama ilkesi belirlemişlerdir.

Algısal örgütlenme ilkeleri; şekil-zemin ilişkisi, yakınlık, benzerlik, tamamlama, süreklilik ve basitlik ilkeleridir. Sosyal Öğrenme Kuramı Bandura'ya göre canlılar diğer canlıların etkinliklerini basit olarak taklit etmekle kalmaz, aynı zamanda çevresindeki olayları bilişsel olarak işlemektedir.

Örneğin; kopya çekerken yakalanan arkadaşını gören öğrencinin böyle bir duruma düşmek istemediğini fark ederek kopya çekmemesi vs. Sosyal bilişsel kurama göre bireyin davranışı başkalarının geçirdiği dolaylı yaşantılardan etkilenmektedir. Öğrenmeyi etkileyen ve modelden edinilen dolaylı yaşantılar dolaylı pekiştirme, dolaylı ceza, dolaylı güdülenme, dolaylı duygu ve model özellikleridir.

Sosyal bilişsel kuramın dayandığı ilkeler; karşılıklı belirleyicilik, sembolleştirme kapasitesi, öngörü kapasitesi, dolaylı öğrenme kapasitesi, öz düzenleme kapasitesi ve öz yargılama kapasitesidir. Bandura'ya göre birey modelden bilişsel ve psikomotor beceriler, değerler inançlar, eşya, araç ve cihazların kullanım bilgisi, duygularını açıklama biçimi vs. öğrenebilmektedir. Gözlem yoluyla öğrenme süreci dikkat etme, hatırdı tutma, davranışı meydana getirme ve güdülenme olmak üzere dört temel süreci kapsamaktadır. Gözlem yoluyla öğrenmede ilk adım dikkattir. Bireyin gözlem yoluyla öğrenmesi için modelin davranışlarına yoğunlaşması ve davranışlarını algılaması gerekmektedir. Gözlem yoluyla öğrenmenin ikinci adımı hatırdı tutmadır. Bireyin gözlem yoluyla öğrenilen bilgidan yararlanması için modelin davranışlarını hatırlaması gerekmektedir. Gözlem yoluyla öğrenmenin üçüncü aşaması gözleyeninin bellekte kodladığı davranışları davranış olarak sergilemesidir. Modelin davranışları sonucunda çevreden olumlu dönütler alması bu davranışların yapılma sıklığı artırmaktadır. Yani

modelin yaptığı davranış sonucunda elde ettiği kazanımlar gözleyeni güdülemektedir.

BİLGİYİ İŞLEME KURAMI

Çevreden sürekli olarak gelen bilginin düzenlenmesi, işlenmesi ve kendi düşünme biçimine göre içselleştirilmesini sağlamak için bazı stratejilere ihtiyaç duyulmaktadır. Bunlar öğrenme stratejileri olarak adlandırılmaktadır. Bu stratejiler dikkat, algılama, kodlama, hatırlama becerilerini üst seviyeye çıkarmaktadır. Bu stratejilerin kullanımını da kişinin öğrencinin sosyal, psikolojik ve bilişsel özelliklerini tanıyarak kendi öğrenmesini kontrol etme becerisini kazandırmak diğer bir deyişle öğrenmeyi öğrenmesini sağlamakla mümkün olmaktadır. Bilgiyi işleme kuramı öğrenmeyi, duyu organları aracılığıyla fark edilen uyarıcıların anlamlı hâle getirilerek belleğe depolanması, kullanılmak üzere hatırlanması ve davranışa dönüştürülmesi süreci olarak tanımlamaktadır. Yeni bilginin alınma süreci, alınan bilginin işlenme süreci, bilginin uzun süreli bellekte depolanma süreci, depolanan bilgiyi geri getirme (hatırlama) sürecine odaklanmaktadır. Bilgiyi işleme kuramı bilgi depoları, bilişsel süreçler ve biliş bilgisi olmak üzere üç temel öge içermektedir. Bilgi depoları; duysal kayıt, kısa süreli bellek ve uzun süreli bellek olarak adlandırılan belleklerdir.

Duyusal Kayıt

Duyusal kayıt bilgi işlemin ilk basamağını oluşturmaktadır. Duyu organları aracılığı ile alınan (görülen, duyulan, koklanan, hissedilen, vs.) uyarıcıların fark edilmesi duysal kayıt alanında gerçekleşmektedir. Çevreden gelen uyarıcılar duyu organları yoluyla sinir sistemine girmektedir. Duyusal kayıt her duyu organı aracılığıyla gelen uyarıcılar için ayrı depoya sahiptir. Duyusal kayıttaki görsel bilgiler görsel kopyalar şeklinde, işitsel bilgiler de ses kalıpları şeklinde kodlanır. Duyusal kayıt sınırsız kapasiteye sahiptir ancak alıcı kapasitesi sınırlıdır. Yani bilginin duysal kayıta kalış süresi oldukça sınırlıdır (1-3 sn.). Bilginin duysal kayıttan kısa süreli belleğe aktarılma sürecinde dikkat ve algı oldukça önemlidir. Sınırsız sayıda uyarıcı duysal kayıta gelse de sadece dikkat edilen ve algılanan sınırlı sayıdaki bilgi kısa süreli belleğe aktarılmaktadır.

Kısa Süreli Bellek

Duyu organları aracılığıyla duysal kayıta gelen bilgilerden algılanan ve dikkat edilen bilgiler kısa süreli belleğe gelmektedir. Kısa süreli belleğin kapasitesi oldukça sınırlıdır. Kısa süreli belleğin kapasitesinin 7 ± 2 (5-9) birim olduğu kabul edilmektedir. Kısa süreli belleğin bu sınırlılığı bilgilerin tekrar edilmesi, anlamlandırılması, örgütlenmesi yoluyla kapasitenin artırılması sağlanmaktadır. Bilginin kısa süreli bellekte kalış süresi yetişkin bir bireyde 20-30 saniye olduğu düşünülmektedir. Bir yetişkin bilgiyi zihinsel tekrar yapmadığı takdirde en fazla 20-30 saniye kısa süreli bellekte depolayabilmektedir. Bilgiler kısa süreli bellekte korunduğu takdirde davranışa dönüşür ya da uzun süreli belleğe aktarılır. Eğer korunmazsa bilgi unutulur.

Uzun Süreli Bellek

Uzun süreli bellekte bilgiler çok uzun süre saklanabilmektedir. Kapasitesi sınırsızdır ve uzun süreli bellekteki bilgiler defalarca kullanılabilir özelliğine sahiptir. Buraya aktarılan bilgiler istenen miktarda ve uzunlukta depolanabilir. Uzun süreli bellek: Anısal bellek, anlamsal bellek ve işlemsel bellek olmak üzere 3 kısma ayrılmaktadır. Anısal bellek kişisel yaşantıların depolandığı alandır. Başımızdan geçen olaylar, hissettiğimiz duygular bu bellekte depolanmaktadır. Anlamsal bellek; olgular, kavramlar, tanımlar, genellemeler vb. tüm bilgilerin depolandığı alandır. İşlemsel bellek; herhangi bir işlemin yapılışı ile ilgili bilgilerin, işlemlerin yer aldığı bellektir. Herhangi bir olay veya durum gerçekleştiğinde hangi davranışın sergileneceğini belirleyen kurallar bu alanda depolanmaktadır.

Bilişsel Süreçler

Bilişsel süreçler, bilginin duysal kayıt, kısa süreli ve uzun süreli bellek arasında aktarılmasını sağlayan zihinsel etkinlikler bilişsel süreçler olarak adlandırılmaktadır. Bu zihinsel etkinliklerden bazıları duysal kayıttan kısa süreli belleğe geçişte bazıları kısa süreli bellekten uzun süreli belleğe geçişte bazıları da uzun süreli bellekten kısa süreli belleğe geri getirmede kullanılmaktadır. Bilginin duysal kayıttan kısa süreli belleğe aktarılmasında dikkat ve algılama, kısa süreli bellekte bilginin depolanabilmesi için tekrarlama ve gruplama işe koşulmaktadır. Kısa süreli bellekteki bir bilginin uzun süreli belleğe transfer edilmesi kodlama/anlamlandırma ile mümkün olmaktadır. Uzun süreli bellekten kısa süreli belleğe bilginin çağırılması için de geri getirme süreçleri (hatırlama, unutmama) kullanılmaktadır. Bu bilişsel süreçler aşağıda sırasıyla anlatılmaktadır. Biliş Bilgisi Bilgi işleme kuramının üçüncü bileşeni biliş bilgisi (yürütücü kontrol) ise, bilginin işlendiği zihinsel sürecin kontrol edilmesi ve düzenlenmesini sağlamaktadır.

ÖĞRENME STRATEJİLERİ

Öğrencinin öğrenme sürecinde kendi öğrenmesini düzenlemesi ve etkin katılım sağlaması gerekliliği görüşü öğrenme stratejilerinin ön plana çıkmasını da beraberinde getirmiştir. Öğrenme stratejileri davranışçılıktan bilişselciliğe geçiş ile ön plana çıkmıştır. Öğrenme stratejileri bireyin kendi kendisine öğrenmesi kolaylaştıran yaklaşımlardan her biridir. Öğrenme stratejilerinin amacı, öğrenenin duyuşsal durumunu kontrol etmesi, yeni bilgiyi seçmesi, örgütlemesi ve bütünleştirmesini kolaylaştırmaktır. Öğrenme stratejileri sınıflandırmalarından günümüzde en çok kullanılan Weinstein ve Mayer (1986) tarafından yapılan sınıflandırmadır. Weinstein ve Mayer (1986)'a göre öğrenme stratejileri 5'e ayrılmaktadır. Bunlar; tekrar stratejileri, anlamlandırma stratejileri, örgütleme stratejileri, anlamayı artırma stratejileri ve duyuşsal stratejilerdir. Tekrar stratejileri bilgiyi sesli olarak tekrar etme, yazıya aktarma, not alma ve bilgiyi içeren materyalin önemli kısımlarının altını çizmeyi kapsamaktadır. Anlamlandırma stratejileri, elde edilen bilgiyi kendi cümleleriyle anlatma, özetleme, benzetim kurma, not alma ve sorular sorarak yanıtlamayı içermektedir. Anlamlandırma stratejilerinin etkili bir şekilde kullanılabilmesi için konuyla ilgili ön bilgilere sahip olunması gerekir. Ana hatları çıkarma, bilgi şeması oluşturma, çizelgeleştirme en çok kullanılan örgütleme stratejileridir. Anlamayı artırma stratejileri; öğrenme işleminin yönlendirilmesine dönük, anlamaya hazırlanma, anlamayı izleme ve anlamayı yönlendirme işlevlerini gerçekleştiren stratejilerdir. Dikkati toplama, olumlu tutum geliştirme, güdülenme, kaygıyı azaltma (güven sağlama) duyuşsal stratejilerdir. Öğrenme stratejilerinin öğrencilere öğretilmesinde ya doğrudan ya da yönlendirmeli olmak üzere farklı yaklaşımlar izlenebilmektedir. Doğrudan yaklaşımda öğrencilerin ihtiyaçları doğrultusunda, ders dışında düzenlenen bir saatlik seminerler biçiminde gerçekleştirilen kısa süreli öğretim ya da okulun eğitim programında yer alan bir ders şeklinde düzenlenen uzun süreli öğretim şeklindedir. Bunun yanı sıra bir derse ilişkin öğrenme güçlüklerinin giderilmesine yardımcı olmak amacıyla bir etkinlik olarak düzenlenen destekleyici öğretim olarak da olabilmektedir.

GİRİŞ

Öğretim, önceden belirlenen bilgi ve becerilerin kazandırılması amacıyla planlı ve programlı yürütülen etkinlikler olarak tanımlanmaktadır. Öğretim sürecinde bu etkinlikler planlanmakta, uygulanmakta ve değerlendirilmektedir. Üç aşamalı olarak ele alınan bu süreçte, öğrenci özellikleri, içerik özellikleri ve öğretim etkinlikleri kapsamında dikkat edilmesi gereken bazı ilkeler alan yazında vurgulanmaktadır. Öğrenci özelliklerine ilişkin öğrenme ilkeleri kapsamında, öğrencinin yaşı, gelişim dönemi ve sosyokültürel koşulları öğrenme süreçlerini etkilemektedir. Sosyal ve biyolojik koşulların yanı sıra öğrencinin içeriğe ilişkin öz yeterlik duygusu ve içeriğin öğrenilmesine yönelik ihtiyaç algısı öğrenme etkinliklerinin amacına ulaşmasında önem taşımaktadır. İçerik özelliklerine ilişkin öğretim ilkeleri kapsamında, bilgilerin somutlaştırılması, iyi organize edilmesi, anlamlı hâle getirilmesi ve öğrencilerin yaşamlarına yakın şekilde düzenlenmesi yer almaktadır. Öğretim etkinliklerine ilişkin öğretim ilkeleri kapsamında, farklı öğretim modeli stratejilerinin bütünsel olarak değerlendirilmesi, bilinenden bilinmeyene doğru sürecin planlanması, öğrenme sırasında birden fazla duyu organının kullanılması, bireysel farklılıkların dikkate alınması, öğrenci- içerik etkileşimlerinin belirlenmesi, öğrencinin dikkatinin yönlendirilmesi, davranışın doğrudan uygulanması, öğrenmede tekrarların yapılması, davranışların sonuçlarının değerlendirilmesi, kazanılan bilgilerin geri getirilip yeni durumlara uygulanması yer almaktadır (Senemoğlu, 2003).

Öğretimi Planlama

Öğretimi planlama, öğretim sürecinin kalitesini etkileyen en önemli aşamadır. Nitekim kapsamlı şekilde hazırlanmış olan bir plan; öğretimin etkisini artırır, disiplin problemlerini azaltır, zaman yönetimini destekler, öğretmenin izleyeceği adımları yönlendirir, ona güven kazandırır, uygun yöntem ve materyal seçimini sağlar. Etkili bir öğretim planı, kazanımlar doğrultusunda hazırlanmalıdır. Her bir kazanım gözden geçirilerek hedef davranışları incelenmelidir. Kazanımlar doğrultusunda ön koşul öğrenmeler belirlenmelidir. Öğrencilerin ön koşul öğrenmeleri, ilgi, ihtiyaç ve gelişim özellikleri dikkate alınmalıdır. Öğrenci özelliklerinin incelemesiyle hedef davranışların tekrar gözde geçirilmesi sağlanmalıdır. Konu içeriğine yönelik kavramlar ve semboller belirlenerek içerik oluşturulmalıdır. Öğrenci özellikleri, hedef davranışlar, içerik özellikleri ve çevresel koşullar dikkate alınarak uygun strateji, yöntem ve teknikleri seçilmelidir. Kullanılması planlanan yöntem ve tekniklere yönelik çevresel koşullar da dikkate alınarak eğitim teknolojilerinden yararlanılmalı ve materyaller belirlenmeli, güvenlik önlemi varsa alınmalıdır. Her bir hedef davranışın kazandırılması noktasında etkinlikler öğrencilerin güdülenme düzeyleri dikkate alınarak planlanmalıdır. Planlanan öğretim etkinliklerin yanı sıra her bir kazanım için ölçme değerlendirme etkinlikleri/araçları geliştirilmelidir.

Hedef davranışları belirleme

Hedef davranışların belirlenmesi, öğretimi planlamada diğer unsurların başlangıç noktasını oluşturması nedeniyle ayrı bir öneme sahiptir. Hedeflerin belirlenmesi, etkinliklerin amacını temellendirmekte, ölçme ve değerlendirme araçlarının şekillendirmesini sağlamaktadır. Bu kapsamda Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) öğretmenlere branş bazında öğretim programları oluşturmakta ve ders kazanımlarını öğretmenlere sunmaktadır. Ancak sunulan kazanımların hedef alanlarının, düzeylerinin ve bilgi türlerinin anlaşılması öğretmenin oluşturacağı etkinliklere yol göstermektedir. Bu doğrultuda belirlenen hedeflerin sınıflandırılmasında yol gösterici olması açısından 1950-60'lı yıllardan günümüze birçok taksonomi geliştirilmiştir (Bümen, 2006). Bu kapsamda hedefler sınıflandırılırken öncelikli olarak bilişsel, duyuşsal ve devinişsel olmak üzere hedef alanları belirlenmelidir.

Ön koşul öğrenmeleri belirleme

Öğrenme ürünlerinin öğrenilmesinde gerekli olan bilgiler, ön koşul öğrenmeler olarak ifade edilmektedir. Bu hususta öğretimi planlarken hedeflerin kazandırılmasında doğrudan içeriğin akışına yönelik gerekli olan ya da öğrenmeyi kolaylaştıran ön koşul öğrenmelerin belirlenmesi gerekmektedir.

Öğrenci özelliklerini belirleme

Öğretimi planlamada, hedeflerin ve bu hedefler doğrultusunda gerekli olan bilgilerin incelenmesinin (ön koşul öğrenmeler) ardından öğrenci özelliklerinin belirlenmesi öğretim amaçlarına ulaşmada anahtar bir rol üstlenmektedir. Öğrencilerin özelliklerini belirlerken şu noktalar dikkate alınmalıdır: Öğrencilerin gelişim dönemleri, genel özellikleri (yaş, cinsiyet, sınıf düzeyi), kavramlar üzerindeki ön bilgileri/hazır bulunmuşluk düzeyleri, bilişsel özellikleri, duyuşsal özellikleri, sosyal ilişkileri.

Hedef davranışları tekrar gözden geçirme

Öğrencilerin belirlenen hazırbulunuşluluk düzeylerinin, kazandırılması beklenen hedeflerin ön koşul öğrenmelerini sağlayıp sağlamadığı ortaya konmalıdır. Bu durumda kazandırılacak hedef davranışlar tekrar gözden geçirilerek ön koşul öğrenmelere yönelik kazanımlar eklenmelidir. Hedef davranışlar bir bütün olarak değerlendirilip düzenlenmelidir.

Ünite kavramlarını belirleyerek içeriği düzenleme

Öğrenme hedeflerinin kazandırılmasında bir araç olan içerik, hedefler ve konu alanının özellikleri doğrultusunda organize edilmelidir. Öncelikle içeriğin tamamını kapsayacak şekilde içerikle ilgili temel kavramlar belirlenerek temel kavramları açıklayan alt kavramlar ortaya çıkarılır. Belirlenen kavramların sıralanmasında içeriğin yapısına göre önceki kavram, sonraki kavramın öğrenilmesini kolaylaştıracak şekilde basitten karmaşığa, kolaydan zora, somuttan soyuta, bilinenden bilinmeyene doğru düzenlenmelidir. Ayrıca temel ve alt kavramların numaralandırılması içeriğin organize edilmesini kolaylaştırmaktadır.

Çevresel koşulları belirleme

Hedefler, öğrenci özellikleri ve içerik kavramlarının düzenlenerek oluşturulmasının ardından uygun yöntem, teknik ve materyal seçimi için çevresel olanakların incelenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Örneğin, öğrencilerin derse gelmeden önce içerik bilgisine ulaşmaları amacıyla video materyalini kullanmalarını isteyen bir öğretmen, çevresel koşulları belirlemek zorundadır. Zira ilgili materyal hazırlanarak öğrencilere sunulsa da, öğrenciler bu materyale ulaşabilecek teknoloji imkânlarına sahip olmayabilirler. Bunun yanı sıra grup çalışması etkinlikleri planlayan bir öğretmen, sınıf düzenini ve öğrenci sayılarını dikkate almadığı takdirde, kendisini bir karmaşanın ortasında bulabilmektedir. Bu karmaşada öğretmen sınıf ve davranış yönetimini sağlamakta zorlanabilmektedir. Belirtilen tüm bu sebeplerle öğretmen sınıf sayısını, sınıf düzenini, teknoloji merkezli imkânları planlama yaparken dikkate almalıdır.

Öğretim stratejileri, yöntem ve teknikleri seçme

Öğrenme hedeflerinin, ön koşul öğrenmelerin, öğrenci özelliklerinin, içerik özelliklerinin ve çevresel koşulların incelemesiyle uygun strateji yöntem ve teknikler seçilmelidir. Bu noktada ön koşul öğrenmelerin eksik olduğu ve bilişsel gelişim düzeylerinin düşük olduğu bir öğrenci grubunda, aşamalı olarak hazırlanmış olan bir içerik mevcutsa, sunuş stratejisinin kullanılması uygun olacaktır. Ön koşul öğrenmeleri tam olan, bilişsel gelişim düzeyleri yüksek olan öğrenci gruplarında ise buluş ve araştırma inceleme stratejileri kullanılarak problem çözme yöntemleri tercih edilebilir. Ancak sınıfların kalabalık olması hâlinde ise proje tabanlı öğrenme yöntemleriyle öğretim süreci desteklenebilir. Sonuç olarak uygun strateji, yöntem ve tekniğin seçilmesinde öğrenme hedeflerinin, ön koşul öğrenmelerin, öğrenci özelliklerinin, içerik özelliklerinin ve çevresel koşulların dikkatle incelenmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Eğitim teknolojilerini kullanma ve materyal seçme

Öğretim sürecini planlarken öğretim strateji yöntem ve tekniklerin seçilmesi, eğitim teknolojilerinin ve materyallerin seçimine rehberlik etmektedir. Ayrıca kullanılan materyaller öğrenciler tarafından kolaylıkla elde edilebilir ve kullanılabilir olmalıdır. Nitekim materyalin kullanım şekline ayrılan öğrenme zamanının uzunluğu, öğrencide hem bilişsel yük oluşturmada hem de hedef davranışların kazanılmasına yönelik ayrılan zamanı sınırlandırmaktadır.

Öğretim etkinliklerini planlama

Öğretim sürecini planlamada, hedef davranışlar, ön koşul öğrenmeler, içerik, çevresel koşullar, öğretim strateji, yöntem ve teknikleri, eğitim teknolojileri ve materyalleri belirlenmektedir. İncelenen bu değişkenler doğrultusunda öğretim etkinliklerinin oluşturulmasında detaylara yer verilmesi ve organize şekilde yazılması uygulama sürecini kolaylaştıracaktır. Öğretim etkinlikleri detaylandırılırken dikkat çekme ve güdüleme unsurlarına yer verilmelidir.

Ölçme-değerlendirme etkinliklerini planlama ve araçları geliştirme

Eğitimde öğrenmeye ilişkin, tanıma, öğrenmeleri izleme ve öğrenme düzeyini belirleme olmak üzere üç değerlendirme şekli bulunmaktadır. Tanımaya ilişkin değerlendirme, öğrenci özelliklerinin belirlenmesinde ve uygun meslek alanlarının ortaya çıkarılmasında kullanılmaktadır. Öğrenmeleri izlemeye ilişkin değerlendirme, öğrencilerin öğrenme sürecinde yaşadıkları güçlüklerin ve eksikliklerin belirlenmesine ve bu eksikliklerin giderilmesine yönelik kullanılmaktadır. Öğrenme düzeyini belirlemeye ilişkin değerlendirme ise hedeflenen kazanımlara ne düzeyde ulaşıldığını ortaya koymak amacıyla kullanılmaktadır. Bu doğrultuda tüm kazanımların hangi ölçütlere göre değerlendirileceği öğretim planında belirtilmeli ve ölçme araçları hazırlanmalıdır.

Öğretimi Uygulama

Öğretimin planlanmasının ardından planlanan tüm etkinlikleri uygulama süreci başlamaktadır. Öğretim planı ne kadar sistemli ve detaylı bir şekilde hazırlanmışsa uygulamada yaşanabilecek problemler asgari düzeye indirgenmiş olacaktır. Bu noktada etkili bir öğretim uygulaması kapsamlı şekilde hazırlanmış bir öğretim planına bağlı olsa da, deneyim de o düzeyde önem taşımaktadır. Zira öğretimi planlama sürecinde bir mühendis gibi çalışılsa da, planın uygulaması mekanik bir süreci kapsamamakta ve zaman zaman öğrencilerden beklenen tepkiler, beklenen cevaplar ya da etkileşimler

gerçekleşmeyebilmektedir. Bu noktada deneyimli bir öğretmen zamanında müdahalelerle öğretim planının uygulamasını anlık çözümlerle güncelleyerek gerçekleştirmektedir. Deneyimsiz bir öğretmen için alternatif B Planlarının hazırlanması önem taşımaktadır.

Öğretimi Değerlendirme

Hedeflenen kazanımlara ne düzeyde ulaşıldığının belirlenmesi amacıyla öğretim değerlendirilmelidir. Bu kapsamda planlama aşamasında hazırlanan ölçme araçları kullanılarak öğretim süreci değerlendirilmektedir.

ÖĞRENME-ÖĞRETME MODEL VE YAKLAŞIMLARI

Öğrenme-öğretme modeli, eğitim programlarını planlamada, öğretim materyallerini ayarlama ve düzenlemede, diğer durumlarda ve sınıfta öğretimi yönlendirmede kullanılabilen model olarak tanımlanmaktadır. Öğrenme öğretme sürecini bütünüyle tasarlarken temel amaç etkili öğrenmeyi gerçekleştirip daha nitelikli birey yetiştirmektir. Okulda Öğrenme Okulda öğrenme modeli üzerine çalışan John Carroll, öğrencilerin öğrenmesini garanti etmek için zamanın, kaynakların ve aktivitelerin yönetimi üzerinden giderek öğretimi açıklamaya çalışmıştır. Carroll öğrenmeyi, öğrenmek için fiili olarak harcanan zaman ve öğrenmek için aslında gerekli olan zamanın bir fonksiyonu olarak değerlendirmektedir. İhtiyaç duyulan zaman öğrencinin yeteneğine, ön bilgisine ve öğrenme becerisine; bu amaç için fiilen harcanan zaman ise ders süresine ve öğrencinin azmine bağlıdır.

Tam Öğrenme Bloom tam öğrenme modelini, Carroll'un öğretme modelinden esinlenerek geliştirmiştir. Tam öğrenme modeli, olumlu öğrenme koşulları sağlandığında sınıfta öğrenme düzeyini %90 - %95'e çıkarmayı amaçlayan öğrenme modelidir. Alt limit olarak ise %70 sınırı belirlenmiştir. Tam öğrenmeye dâhil olan öğrenciler, genelde çeşitli ünitelerde kendi hızlarıyla ilerler; bundan dolayı belirli bir zaman diliminde öğrenciler farklı konularda çalışabilirler. Ancak tüm sınıfın aynı anda ilerlemesi de bazı durumlarda mümkün olabilir. Bir ünite de sınıf arkadaşlarından daha önce uzmanlaşan öğrenciler, öğrenmelerini zenginleştirici çeşitli aktiviteleri takip edebilir ya da aynı ünite de çalışanlara yardım edebilirler.

Gagne'nin Öğrenme Modeli

Gagne tarafından eğitim görevlerinin analizinde tanımlanan etkili öğretimin üç ilkesi bulunmaktadır. Bunlar:

- (a) nihai görevi oluşturan tamamlayıcı görevlerle ilgili öğretimi sağlamak,
- (b) her bir tamamlayıcı görevin iyice öğrenildiğinden emin olmak ve
- (c) nihai göreve ideal aktarımı sağlamak için tamamlayıcı görevleri sıralamak.

Örneğin elektronik bakım işinde yer alan görevler düzeltmeler, parça değişimleri ve arıza giderme becerileri idi. Takip eden görevler ise insan-makine sistemlerini analiz etmek ve henüz oluşturulacak olan silah sistemleri için eğitim gerekliliklerini tahmin etmektir. Gagne insanın öğrenme sürecini anlamaya yönelik yaklaşımı önceki çalışmalardan iki şekilde yararlı. Öncelikle ilk adımda insanın öğrenme sürecindeki çeşitlilik analiz edilmelidir. İkincisi öğrenme ve öğretimin koordinasyon içinde gerçekleştirilmesi gerekliliğidir. Yapılandırmacılık Yapılandırmacılığın yükselişindeki en önemli etkenlerden biri özellikle Piaget ve Vygotsky'nin insan gelişimi üzerine yapılan teori, araştırmalar ve çalışmalarıdır. Son yıllarda yapılandırmacılık öğrenme ve öğretimde daha çok uygulanmaktadır. Öğrenme teorisinin geçmişi, öğrenmeyi açıklamak için çevresel etkenlerden insani etkenlere doğru bir değişim göstermektedir. Yapılandırmacı görüş kendi içinde birçok kategorilere ayrılmaktadır. Bu kategoriler birleştirilerek "bilişsel yapılandırmacılık" ve "sosyal yapılandırmacılık" olmak üzere iki temel kategoride ele alınmıştır. Ayrıca bu iki görüşten daha katı görüşleri savunan radikal bir yapılandırmacılık anlayışı da vardır. Çoklu Zekâ Kuramı Gardner'ın çoklu zekâ kuramı her insanın birçok zihinsel alanı da içine alan çeşitli zekâ düzeylerine sahip olduğunu öne sürer. Gardner'ın kuramı, zekânın kısmı ölçümünde kullanılan en yaygın testlerin bireylerin hangi konuda iyi olduklarını ve zekâlarının nereye kadar uzandığını genellikle göstermemesinden kaynaklanan endişeden dolayı ortaya çıkmıştır. Gardner 8 tür zekâdan bahsetmektedir. Bunlar; sözel/dilsel, mantıksal/matematiksel, müziksel/ritmik, görsel/uzamsal, bedensel/kinestetik, sosyal/kişilerarası, içsel/kişisel, doğa ve varoluşsal zekâdır. İş Birliğine Dayalı Öğretim 21. yüzyılda, takım çalışması ve grup içinde problem çözebilme ve öğrenme yeteneği çalışma dünyasının içinde giderek önemli olmaktadır. Her öğrenci diğerleri ile üretmek çalışmayı bilmek zorundadır. Birçok araştırma göstermektedir ki grup amaçları ve bireysel sorumluluğun olduğu iş birlikli gruplarda çalışmak öğrencilerin geleneksel akademik içeriği öğrenmesini arttırmaktadır. Bu sırada, en az o kadar önemli olan öğretme ve birlikte çalışma ile öğrenme yeteneği, takım arkadaşlarının çabasını destekleme ve teşvik etme, yukarıdan geleni kabul etmek ve diğerlerini zor durumda bırakmadan makul fikirler taşıyabilmek ve kişiler arası çatışmaları çözebilmek ve takımlarla pozitif bir çalışma ortamı yaratabilmek gibi çeşitli takım çalışması becerileri edinirler. Bütün bu beceriler bugünün gençlerinin daha barışçıl ve sosyal bir çevre yaratmalarına ve günümüz iş gücünde başarılı olmalarına yardımcı olur. İş birlikli öğrenmenin 5 temel ilkesi vardır. Bunlar; olumlu bağlılık, yüz yüze destekleyici etkileşim, bireysel sorumluluk,

kişilerarası ve küçük grup becerileri, grup sürecidir.

Beyin Temelli Öğrenme

Beyin temelli öğrenme, sağduyu, insan deneyimleri ve beyin araştırmalarının öğrenme-öğretme süreç ve ortamlarındaki kaynaşmasının, sınıf ortamı ve bu ortamdaki öğrenciler için nasıl faydalı ilkeler ve araçlar ürettiğini anlatan çok boyutlu kavramsal yaklaşımdır. Beyin temelli öğrenme yaklaşımında vurgulanan en iyi öğrenme, yoğun olarak uyarılmalara, deneyim çeşitliliğine, zenginleştirilmiş ortamlardaki aktivitelerle, çoklu algı kayıt kurallarına-duyulara hitap eden gerçek yaşantılarla seçilip düzenlenen; müzik, rol alma, drama, sanat, renkler, şekil, grafik tasarımları ve metaforlardan yararlanmakla gerçekleşir. Beyin temelli öğrenmenin 12 ilkesi vardır.

Bunlar,

- (1) Beyin paralel bir işlemcidir.
- (2) Öğrenme, tüm fizyoloji ile ilgilidir.
- (3) Anlam arayışı doğustandır.
- (4) Anlam arayışı, desenlemeyle oluşur.
- (5) Desenlemede duygular çok önemlidir.
- (6) Beyin parçaları ve bütünlüğü aynı zamanda işler.
- (7) Öğrenme, hem çevresel algıyı hem de odaklanmış dikkati gerektirir.
- (8) Öğrenme, her zaman bilinçli ve bilinç dışı süreçleri içerir.
- (9) En az iki farklı türde belleğimiz vardır.
- (10) Olgu ve becerileri doğal uzamsal bellekte yapılandırdığımız zaman en iyi şekilde anlar ve onları hatırlarız.
- (11) Öğrenme, zorlanma ile zenginleşir, tehdit ile engellenir.
- (12) Her beyin kendine özgüdür.

Proje Tabanlı Öğrenme

Proje tabanlı öğrenmenin kökeni, Bruner, Vygotsky, Dewey ve Piaget gibi bilim insanlarının çalışmalarından etkilenen yapılandırmacılık (oluşturmacılık) yaklaşımına dayanmaktadır. Ayrıca proje tabanlı öğrenme, sonuçta bir ürün ortaya çıkarma ya da problem durumunun üstesinden gelme olan, çevresindeki bütün paydaşlarla birlikte çalışan iş birlikli öğrenmenin bir türü, üst düzey düşünme becerilerini geliştiren ve aktif öğrenmeyi sağlayan, öğrencilerin takım çalışmasını ve iletişim becerilerini geliştirmelerine olanak tanıyan öğrenme yaklaşımı olarak ifade edilmektedir.

Probleme Dayalı Öğrenme

Probleme dayalı öğrenme, öğrenenlerin eğitim programı kapsamında yer alan hedeflere ulaşabilmelerine, problem çözme becerilerini etkili bir şekilde kullanabilmelerine, eleştirel, yansıtıcı ve yaratıcı düşüncelerine fırsat verecek gerçek yaşamdan problemlerinin kullanıldığı bir öğrenme yaklaşımıdır.

Yaratıcı-Yansıtıcı-Eleştirel Düşünme

Yaratıcılık, bireyin yenilikçi ve duruma uygun ürün veya fikirler üretebilme yetisi olarak tanımlanmaktadır. Yaratıcılık, söylenmeyeni söyleme, yapılmayanı yapmak, yeni bir düşünce ortaya atmak ve ürün meydana getirmektir. Yaratıcılıkta var olan ön bilgilerinden ve deneyimlerinden hareketle yeni bir fikre ulaşılması söz konusudur. Yaratıcı düşünme ise farkında olarak ve bilinçaltında gerçekleşen zihinsel işlemleri içeren dinamik bir etkinliktir. Yansıtıcı düşünme, bir inancın ve bilginin oluşumunu bilinçli bir şekilde inceleme, sorgulama ve bunu yaparken varsayımlar ileri sürme, problemi fark etme, hipotezler geliştirme, düşünme ve hipotezleri test etme sürecini uygulamaktır. Okulun ana amaçlarından biri öğrencilerin eleştirel düşünme ve ne yapılacağı ve neye inanılacağı hakkında akılcı kararlar verebilme becerilerini artırmaktır.

ÖĞRETİM STRATEJİLERİ

Öğrenme-öğretme sürecinde öğretmenlerin yöntemleri belirlemede ve kullanmasında bazı modellerin, yaklaşımların ve öğretim stratejilerinin önemli rolü vardır. Çünkü öğretmenin benimsediği model, seçtiği strateji, uygulama sürecinde kullandığı yöntem ve teknikleri etkilemektedir. Öğretim programlarının başarısı her şeyden önce öğrenme-öğretme sürecinin etkililiğine bağlıdır. Hedeflere uygun seçilmeyen bir strateji ile istenen amaca ulaşılması mümkün olmayacaktır.

Strateji öğretim süreci açısından, belirlenen öğrenme kazanımlarına ulaşabilmek için izlenen genel yol olarak tanımlanmaktadır. Bir öğretim sürecinin planlanması ve bu planın uygulanmasında belirlenen bu strateji temel alınır. Öğrenme öğretme sürecinde hangi stratejinin kullanılacağına karar verilirken, amaçlanan kazanımlar, içerik, öğretim sürecinde temel alınan felsefe, öğretimin süresi, maliyet, ortam özellikleri ve öğrenci grubunun büyüklüğü ile öğretmenin yatkınlığı gibi etmenler belirleyicidir. Bu etmenler göz önünde bulundurularak sunuş, buluş ve araştırma-inceleme yoluyla öğretim stratejilerinden biri işe koşulur.

Sunuş Yoluyla Öğretim Stratejisi

Bilişsel öğrenme kuramına bağlı olarak Ausubel tarafından geliştirilmiştir. Ausubel, insanların yeni bilgileri, kendi bilgi ve birikimleri ve kendi bilgi sistemlerine yerleştirerek öğrendiğini ifade eder. Sunuş yoluyla öğretim stratejisinde öğretmen temel bilgi sağlayıcıdır ve örnekleri anlatır. Önce soyut düşünce sunulur sonra örnekler verilir. Daha sonra da soyut kavramı sağlamak için ek örnekler verilir. Böylece dersin başında öğretmen soyutlamayı anlatır ve açıklar.

Öğretmen bir konuyu anlatırken, önce genel bilgiler sonra konu ile ilgili genel ilke ve kavramları anlatır. Daha sonra da ayrıntılı bilgiler üzerinde durarak tümdengelimsel düşünmeyi ve konular arasında bütün-parça ilişkisini kurar.

Sunuş yoluyla öğretimin üç temel aşaması vardır. Bunlar; Ön organize edicilerin (Örgütleyiciler) sunulması, öğrenilen kavram, ilke, bilgi sunumu ve bilişsel örgütlemenin güçlendirilmesidir.

Sunuş yoluyla öğretim stratejisi doğru olarak kullanıldığında oldukça etkili bir strateji olmasına karşın, bilinçsizce bir biçimde anlatma yöntemi gibi kullanıldığında, farklı teknikler ile desteklenmediği ve öğrencilerin bireysel farklılıkları da dikkate alınmadan değişik öğretim stratejileri kullanılmadığından başarısız bir öğretim stratejisi olacaktır.

Buluş Yoluyla Öğretim Stratejisi

Buluş yoluyla öğretim stratejisi Bruner tarafından geliştirilmiştir. Bu yaklaşımla öğretim, öğrencilerin etkinliğine dayalı güdüleyici bir öğretime modelidir. Burada öğretmenin asıl görevi öğrenciyi yönlendirmek, cevabını ona buldurmaktır.

Buluş yoluyla öğretimin savunucusu Bruner'e göre birey bilgiyi merakına dayalı olarak keşfederek öğrenmelidir. Öğretmenin görevi ise kuşkusuz öğrencilerin kendi kendilerine keşifler yapmasını özendirme olmalıdır. Çocuklar bütün genellemeleri keşfetmek zorunda değildir. Ancak onlara bağımsız çalışabilecekleri konusunda güven duygusu aşılanmalıdır. Bruner, okulda temel yapının öğrenilmesinde en iyi yolun, öğrencilerin temel yapıyı kendi kendilerine bulması olduğunu ileri sürmektedir. Bu nedenle kuramının adı buluş(keşfetme) yoluyla öğrenmedir.

Öğrencilerin temel yapıları keşfedebilmeleri için öğrenme sürecine aktif katılmaları gerekir.

Öğrencilerin kendi gözlemleri ve etkinliklerine bağlı olarak bilgi, kavram, ilke ve genellemeye ulaşması sağlanır. Bireyin öğrenme doğasında, araştırma, merak, bulma, keşfetme isteği vardır. Buluş yoluyla öğretim, sunuş yoluyla öğretim stratejisine göre daha çok öğrenci etkinliğine dayanan ve öğrenmeye güdülenmede etkili bir stratejidir.

Sunuş yoluyla öğrenmede soyut düşünce örneklerden önce sunulup, soyut kavramaya yardım eden örnekler daha sonra verilirken; buluş yoluyla öğretim stratejisinde örnekler önce sunulur. Bu örneklerde öğrencilere soyutlama yapabilmeleri için yardımcı olur. Buluş yoluyla öğretim stratejisinde; tartışma, soru-cevap, münazara, rol yapma, drama, beyin fırtınası, açık oturum, panel, proje tabanlı öğrenme, bireysel çalışma gibi yöntem ve tekniklere yer verilir. Ayrıca problem çözme, sezgisel düşünme, eleştirel düşünme, yansıtıcı düşünme, akıl yürütme, tümevarımsal düşünme, diyalektik, analitik düşünme, analogi gibi zihinsel süreçlere de yer verilmesi gerekmektedir.

Buluş yoluyla öğretim iki temel yaklaşımla ele alınmaktadır: Bunlar; yapılandırılmış buluş ve yapılandırılmamış buluştur. Sunuş yoluyla öğretimde soyut kavram, olgu ve düşünceler öğretmen tarafından dersin başında sunulur ve örneklerle açıklanırken, buluş yoluyla öğretimde önce problem

durumu sınıfa getirilir, örnek olan ve olmayan durumlar yaratılır, örnek olay, deney, gözlem, beyin fırtınası, problem çözme süreçleri gerçekleştirilir, öğrencilere sorular sorulur, dersin sonunda öğrenci soyut kavram, olgu ya da düşüncelere kendisi ulaşır.

Araştırma İnceleme Yoluyla Öğretim Stratejisi

John Dewey'in sistemleştirdiği bu öğrenme yaklaşımında izlenen yol, sorun çözmede izlenen yolun aynısıdır. Bütünüyle öğrencilerin araştırma-inceleme ve soruşturma yapmalarına yönelik bir öğretimdir. Öğrenci konularla ilgili problemlerin çözümüne ulaşmakla kalmaz; karşılaşılabileceği benzer problemlerin çözüm yolunu da öğrenir.

Araştırma inceleme yoluyla öğretim stratejisinde öğretmen rehber konudur. Öğrenci araştırma yaparak sorunun nasıl çözüleceğini bulur ve sorunu çözer. Bu sayede öğrencilerin üst düzey düşünme becerileri geliştirilir.

Araştırmanın gereği deney, gözlem, sezgi, gösterme, iş yaptırma, örnek olay, beyin fırtınası, soru-cevap, sorun çözme, karar verme, rol oynama vb. yöntem ve teknikler eğitim ortamında kullanılır.

Burada genel yöntem tümevarımdır. Araştırma inceleme yoluyla öğretim stratejisi yalnızca yaparak yaşayarak öğrenecekleri etkinlikleri sağlayarak değil, aynı zamanda, araştırma etkinliklerini yapılandırmacı tartışmalarla birleştirerek öğrencilerin var olan bilgilerinin üzerine yapılandırmalarına ve daha önce öğrendiklerini gözden geçirmelerine de yardımcı olur. Bu strateji üst düzey özelliklerin kazandırılmasında etkili bir öğretim stratejisidir.

Bu stratejinin uygulanabilmesi için öğrencilerin temel bilgilere sahip olmaları gerekmektedir.

Öğrencilerin temel bilgilerinin eksik olduğu durumlarda etkili olarak uygulanamaz. Bundan dolayı öğrencilerin temel bilgilerinde eksiklikler varsa tamamlanmalı, yanlış öğrenmeler gerçekleşmişse düzeltilmelidir.

Buluş yoluyla öğretimde öğrencinin var olan bir bilgiye öğretmenin rehberliğinde ulaşarak problem çözmeyi öğrenmesi beklenir. Bu nedenle tümevarım yöntemi kullanılır. Araştırma-inceleme yoluyla öğretim stratejisinde ise öğrencinin problem çözme sürecini ve becerisini kullanarak araştırma, sorgulama ve rapor hazırlama becerilerini öğrenmesi yani bilimsel yöntemi benimsemesi önemsenir. Böylelikle hem tümevarım hem de tümdengelim yöntemi kullanılmış olur.

ÖĞRETİM SÜRECİ

Öğretim sürecinde, etkili ve kalıcı öğrenmelerin gerçekleştirilmesine yönelik bir öğretmenden, hedef kitlenin özelliklerine, dersin konusuna ve kazanımlarına uygun öğretim yöntem ve tekniklerini seçmesi beklenmektedir. Bu noktada yöntem ve teknik kavramlarının birbirlerinden ayırt edilerek farklarının ortaya konması önem taşımaktadır. “Yöntem” kavramı belirli bir hedefe ulaşmak amacıyla izlenen yol olarak tanımlanırken, “teknik” kavramı yöntemin uygulanış biçimi olarak ifade edilmektedir. Bu bölümde öğretim yöntemleri tanıtılırken ilerleyen bölümlerde teknikler açıklanacaktır.

ANLATIM YÖNTEMİ

Anlatım yöntemi, bilinen en genel ve en yaygın kullanılan öğretim yöntemidir. Bilgilerin, kavramların ve ilkelerin daha çok bilgi düzeyinde yer alan kazanımlarında kullanılmaktadır. Kısa zamanda büyük miktardaki içeriğin kalabalık gruplara sunulabilmesi, maliyetinin olmaması, içeriğin organize şekilde sunulabilmesi, öğretmene güven vermesi, öğrencilere dinleme alışkanlığı ve not alma becerisini kazandırması ve kolay kullanıma sahip olması anlatım yönteminin üstün yönleri arasındadır. Bu yöntemin sınırlılıkları arasında, uzun sürmesi hâlinde sıkıcı hâle gelmesi, etkinlik merkezli olmadığından öğrencilerin pasif konumda kalması, öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarının karşılanıp karşılanmadığının belirlenememesi, duyuşsal, psikomotor ve üst düzey bilişsel öğrenmelerin sağlanamaması yer almaktadır. Aynı zamanda öğrencilerin katılımının olmaması, ön bilgilerinin dikkate alınmaması ve bilimsel becerilerinin göz ardı edilmesi gibi sınırlılıklara sahiptir (Sree & Rao, 2004). Ayrıca çok sık kullanılması hâlinde en etkisiz öğretim yöntemleri arasında yer almaktadır.

GÖSTERİ YÖNTEMİ

Gösteri yöntemi, sınıfların kalabalık ve laboratuvarların yetersiz olduğu, konu içeriğiyle ilgili araç gereçlerin kullanımının ve bir prensibin açıklanması durumlarında kullanılmaktadır. Öğretmen veya öğretmen gözetimindeki öğrenciler diğer öğrencilerin karşısında laboratuvar veya sınıfta, bir sürecin/işlemin gösteriminde veya bir ilkenin ispatlanarak sunulmasında bu yöntemden yararlanılabilmektedir. Prensip, ilke ve kavramların sunumunda anlatım yönteminin yetersiz kalması hâlinde, gösteri yönteminin öğrenme sürecine önemli katkıları bulunmaktadır. Ayrıca bu yöntem, uygun materyallere yalnızca gösteri yapan öğretmenin ihtiyacı olması nedeniyle, yüksek bir maliyet gerektirmemektedir. Öğrencilerin bir işleme başlamalarından önce gerçekleştirilen gösteri, o işlemin tehlikesini de azaltmaya yardımcı olmaktadır. Ayrıca deneme yanılma yoluyla kaybedilen zamanın da önüne geçmektedir. Gösteri yönteminin planlama ve hazırlık aşamasının uzun sürmesi, küçük boyutlu nesnelere kalabalık sınıflarda etkili bir gösterinin gerçekleştirilememesi, anlamlı öğrenmelerin gerçekleştirilememesi hâlinde yalnızca taklit etmeye dayanması sınırlılıkları arasında yer almaktadır. Ayrıca üst düzey öğrenme becerilerinin geliştirilmesinden ziyade genellikle işlem adımlarının sunumunda yararlı olan bir yöntemdir.

GÖSTERİP YAPTIRMA YÖNTEMİ

Gösterip yaptırma yöntemi, bir becerinin geliştirilmesi amacıyla, daha çok işlem basamaklarını/prosedürel öğrenmeyi gerektiren süreçlerde kullanılmaktadır. Gösterip yaptırma yöntemi, birden fazla duyu organına (görerek-işiterek) hitap etmekte, öğrencinin öğrenme sürecine aktif katılımını sağlamakta, psikomotor becerileri geliştirmekte ve yaparak yaşayarak öğrenmeyi desteklemektedir. Gösterip yaptırma yönteminin sınırlılıklarında, iş kazalarının yaşanması, uygulama sırasında hatalı ürünlerin ortaya konması, grup çalışmalarına uygun olmaması, kullanılan malzemelerin zarar görmesi yer almaktadır. Ayrıca gerekli materyallerin tüm öğrencilere sağlanması maliyet gerektirmekte ve genellikle de pahalı araçlar kullanılmaktadır.

TARTIŞMA YÖNTEMİ

Tartışma yöntemi, bir konu üzerinde iki ya da daha fazla kişinin/grubun düşünmesini sağlamak amacıyla daha çok kavrama düzeyindeki davranışların kazandırılmasında kullanılan bir öğretim yöntemidir. Bu yöntem, öğrencilerin konu içeriğine yönelik yorum yapmalarını, zıt düşüncelerini birbirlerine karşı savunmalarını, bir problemin çözüm yollarını aramalarını sağlamak amacıyla kullanılmaktadır. Tartışma yöntemi, öğrencilerde topluluk arasında konuşabilme, soru sorma, sorulan soruları rahatlıkla cevaplama gibi yetenekleri geliştirmektedir. Konu içeriğine yönelik sunulan görüşler hakkındaki eleştiri ve değerlendirmeler, öğrencilerin olaylara çok yönlü bakabilmelerini, eleştirebilmelerini ve eleştirilebilir olduklarını, hoşgörülü olmalarını, karşıt görüşe saygılı olmalarını ve diğer katılımcıların katkıları için teşekkür edebilmelerini sağlamada önemli bir yeri vardır. Bu

yöntemde, öğretmen öğrencilerin kendilerini ifade etmelerine olanak tanınması onların zihinsel, sosyal ve psikolojik gelişimlerini takip etmesini kolaylaştırmaktadır. Nitekim bilişsel alandaki tartışmalar öğrencilerin fikirler ve olguları analiz etmelerini ve önceki bilgileriyle arasındaki ilişkileri keşfetmelerini sağlamaktadır. Duyuşsal alanda ise tartışma süreci öğrencilerin kendi fikirlerini incelemelerine imkân sağlamaktadır. Tartışma yönteminin tüm katkılarına rağmen uzun zaman gerektirmesi, kalabalık sınıflarda kullanımının zor olması, konuşmaların amaç dışına çıkabilmesi, bazı öğrencilerin konuşmalarının anlamsızlaşması ya da katılmaması gibi sınırlılıkları da bulunmaktadır. Bunların yanı sıra iyi disipline edilmemiş sınıflarda sessizliği sağlamak zorlaşabilirken, karşıt görüşe tahammülü olmayan öğrencilerin tartışma ortamının gerilimini yükseltmesi söz konusudur.

BİREYSEL ÇALIŞMA YÖNTEMİ

Bireysel çalışma yöntemi diğer adıyla Keller Planı öğrencinin kendi öğretimini düzenlediği bir yöntemdir. Her öğrencinin kendi öğrenme hızında ilerlemesine olanak tanınması ön planda tutulmaktadır. Yöntemde temel amaç, bireysel farklılıklar ve bu farklılıklardan kaynaklanan eksikliklerin giderilmesidir. Araştırma inceleme stratejisi bağlamında öğrenciler bir problemi kendi kendilerine çözme çabası içerisindeyler. Belirlenen problemin çözüm sürecinde, amacının belirlenmesi ve etkili bir plan yapılması önem taşımaktadır. Nitekim plansız ve amaçsız oluşturulan tüm etkinlikler zaman kaybına neden olacaktır. Sınıfların kalabalık olması durumunda da bireysel olarak öğrencilerin takibi zorlaşacaktır. Zira süreç boyunca öğrenciler bireysel olarak değerlendirilmektedir. Bu yöntemde, öğrenciler yaparak-yaşayarak öğrenmektedirler. Öğrenmelerin bireysel gerçekleştirildiği bu süreçte öğrenci ilgisini, ihtiyacını ve seviyesini kendisine göre ayarlayabilmektedir. Bu doğrultuda özellikle ilkokullarda kendi kendine çalışma alışkanlığı geliştirmek amacıyla kullanabilmektedir.

ÖRNEK OLAY YÖNTEMİ

Örnek olay yöntemi, gerçek yaşam problemlerini hikâyeleştirerek ele alan, öğrencilerin derinlemesine bir anlayış geliştirmelerini sağlayan, aktif öğrenme esasları üzerine dayanan bir öğretim yöntemidir. Örnek olay yöntemi, uygun problem tasarımlarının yapılması hâlinde tüm derslerde kullanılabilir. Öğrenci merkezli olması, öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerini geliştirmesi, soyut yapıların uygulamaya dönük hâle gelmesi, yöntemin üstün yönleri arasındadır. Ayrıca örnek olaylar sayesinde öğrencilerin çevrelerine olan duyarlılıkları gelişebilmektedir. Gerçek yaşam sorunlarıyla ilgilenen öğrencilerin ilgi ve motivasyonları da bu yöntem sayesinde artmaktadır. Örnek olay yönteminin sınırlılıkları arasında; tam olarak uygun bir örnek olayın oluşturulması, öğrencilerin yaşantılarıyla bağlantılı olmayan örnek olayların dikkat dağıtıcı olması, kalabalık sınıflarda uygulaması zor olması, öğrencilerin yeterli düzeyde hazırbulunuşluluğa sahip olmaması yer almaktadır. Ayrıca yöntemin uygulama sürecinde sınıf kontrolünün sağlanması, tartışmaların yönetimi ve değerlendirme süreci zaman zaman zorlaşabilir.

ROL OYNAMA YÖNTEMİ

Rol oynama yöntemi, belli bir düşüncenin oyun hâline getirildiği ya da dramtize edildiği, öğrencilerin doğrudan rol aldığı öğrenci merkezli bir etkinliktir. Rol oynama yönteminin öğrenciler üzerinde yaratıcılıklarını geliştirmesi, kişiliklerinin gelişimine katkı sağlaması, bağımsız düşünme ve karar verme süreçlerini geliştirmesi, estetik ve sanatsal duyarlılığını artırması, iletişim becerilerini ve iş birliği içinde çalışma yeteneğini geliştirmesi, duyguların rahatlıkla ifade edilmesi, arkadaşlık ilişkilerinin gelişmesi, bilgi edinme ve öğrenme isteğinin artması hususlarında üstün yönleri bulunmaktadır. Fazla zaman gerektirmesi, çekingen ve konuşma problemi olan öğrenciler için uygulamasının güç olması, sınıfın tamamı görevlendirilemediğinden sınırlı sayıda bir grup öğrencinin aktif katılımıyla gerçekleşmesi sınırlılıkları arasındadır.

YARATICI DAMA YÖNTEMİ

Yaratıcı drama yöntemi, gerçek bir yaşam sorunu betimleyen, doğaçlama olarak oynanan öğrenci merkezli bir öğretim yöntemidir. Bu yöntem, öğrencilerin kendini gerçekleştirmelerine fırsat tanımakta, sosyal etkileşimlerini ve diğer bireylerin duygularına olan duyarlılığı artırmakta, üretken ve yaratıcı olmalarını sağlamaktadır. Bu açıdan yöntem hem buluş hem de sunuş stratejileri kapsamında değerlendirilerek kullanılabilir. Yaratıcı drama yönteminin sınırlılıkları arasında öğrencileri kontrol etmenin güç olması, dikkatli planlama gerektirmesi, öğrencilerin eleştirilmeleri hâlinde öz güven kaybına sebep olabilmesi yer almaktadır.

İŞ BİRLİĞİNE DAYALI ÖĞRETİM YÖNTEMİ

İş birliğine dayalı öğrenme, farklı yeteneklere sahip olan öğrencilerin ortak bir amaç doğrultusunda birbirlerinin öğrenmelerine destek oldukları bir çeşit grup çalışmasıdır. Yöntemin grup çalışması becerisinin kazandırılması, sosyal ve problem çözme becerilerin geliştirilmesi, yaratıcı ve eleştirel düşüncenin kazandırılması, kalabalık sınıflarda her öğrenciye görev verebilme imkânının oluşturulması ve öğrencinin akranlarıyla çalışabilmesi nedeniyle öz güven kazanabilmesi gibi üstün yönleri bulunmaktadır. Öğrenme süreci için yeterli motivasyon sağlanmadığında verim elde edilememekte, grup içerisindeki bazı öğrenciler diğer öğrenciler üzerinde baskı oluşturabilmekte, bu sebeple öz güven

kaybına yola açabilmektedir.

PROBLEM ÇÖZME YÖNTEMİ

Problem çözme yöntemi, bir problemin çözüm yollarının bilimsel araştırma süreçlerinden yola çıkılarak ortaya konmasına yönelik oluşturulan etkinliklerdir. Öğrenci merkezli olarak yürütülen problem çözme yöntemi, öğrencilere bilimsel tutum geliştirmede yardımcı olmakta, öğrencilerin karar verme ve çözüm üretme becerilerini geliştirmektedir. Ayrıca öğrencilerin kendi öğrenme sorumluluklarını almalarına yardımcı olmaktadır. Problem sunularak günlük yaşamla ilişkisi kurulduğundan öğrenmeye karşı dikkati sağlamaktadır. Problem çözme yönteminin sınırlılıklarında zaman alması, her alanda uygulanmasının mümkün olmaması, gerekli bazı materyallere ulaşmanın zor olması yer almaktadır.

ANLATIM TEKNİKLERİ

Anlatım yöntemi öğretmenlerin en çok kullandıkları öğretim yöntemi olarak bilinir. İçeriğin öğretmen tarafından öğrencilere hazır bir biçimde sunulması, öğrencinin ise pasif konumda dersi dinlemesinden dolayı öğretmen merkezli yöntemlerin en önemlisidir. Bu yöntem, kalabalık sınıflara bilgi vermek, öğrencileri ikna etmek, eğlendirmek ve konulara açıklık getirmek amacıyla kullanılmaktadır. Anlatım yönteminin brifing (sunu), konferans, nutuk (söylev) ve demeç teknikleri bulunmaktadır.

Brifing (Sunu)

Bir kurumun yapısının ya da işleyişinin yetkili bir kişi tarafından ilgili kişilere bilgilendirme ve özetleme yoluyla sunulmasıdır. Okul uygulamalarında ise bir konunun ya da projenin, hazırlıklı bir öğrenci tarafından diğer öğrencilere sunulması şeklinde gerçekleştirilir.

Konferans

Sanatsal, bilimsel, toplumsal, eğitsel vb. konularda çeşitli uzmanlarca açıklama yapmak ya da bilgi vermek amacıyla yapılan bir konuşma türüdür. Öğretmen kazandırılacak davranışlarla ilgili uzman bulmalı, onunla ön görüşme yapmalı ve konferansı düzenlemelidir. Bu tekniğin başarıya ulaşması konferansı veren kişinin yetenekleriyle doğru orantılıdır.

Nutuk (Söylev)

Herhangi bir konuda, bir kişinin duygusal yönü baskın ve dinleyicileri coşturmak amacıyla yaptığı bir konuşma türüdür. Anma günlerinde, bayramlarda öğrencilere bu tür konuşmalar yaptırılabilir.

Demeç

Yetkili bir kişinin yayın organlarına yaptığı açıklamalardır. Okulun açılış ve kapanışında, diploma ve karnelerinde yönetici ve öğretmenler tarafından yapılan konuşmalar da bu kapsamda değerlendirilebilir.

SORU CEVAP TEKNİĞİ

Soru cevap tekniği, öğretmenin düzenlediği soruları öğrencilerin sözel olarak cevaplamalarına dayanan, başka bir deyişle sözel etkileşime dayalı bir tekniktir. Sunuş ve buluş yolu ile öğretim stratejilerinin ikisinde de kullanılabilir bir tekniktir. Ancak sunuş yolu içerisinde kullanılırken daha çok kapalı uçlu sorular, buluş yolu stratejisinde kullanılırken daha çok açık uçlu sorular tercih edilmelidir.

Soru Cevap Tekniğinin Yararları

Her dersin öğretiminde kullanmak mümkündür. Öğrencilerin öğrenme sürecine etkin katılımını sağlar. Öğrencilerin, öğrenme öğretme sürecinde güdülenmelerine ve derslere istekli katılmalarına yardımcı olur. Öğrencilerin kendi görüş ve düşüncelerini ifade etmelerine imkân sağlar. Öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerinin gelişmesine yardımcı olur. Öğretim sürecinde öğretmen için geri bildirim sağlar. Öğretmenin sınıf yönetimini kolaylaştırır. Öğrencilerin dinleme ve konuşma becerilerini geliştirir. Öğretimde tekrar ve pekiştirmeyi sağlar.

Soru Cevap Tekniğinin Sınırlılıkları

Soru hazırlamak kolay olmayan ve uzmanlık gerektiren bir süreçtir. Bilginin öğrenciye iletilmesinde nispeten yavaş işleyen bir süreçtir. Derste sürekli soru sorulması ve cevap istenmesi öğretimi sıkıcı hâle getirebilir. Sorular iyi ifade edilmez ise anlaşılmaz, kasıtlı ve yönlendirici olursa öğrencinin serbest düşünmesi engellenmiş olur. Yetenekleri ve gelişim düzeyleri yetersiz olan öğrencilerin bazı soruları ve cevapları anlamalarını, tartışmaları izlemelerini sağlamak zor olabilir. Çekingen ve pasif öğrenciler aktif katılım sağlayamaz. Yanlış cevapların çok olması, zaman ve güven kaybına neden olabilir.

Soru Cevap Tekniğinin Etkili Kullanımı

Sorular derse gelmeden önce hazırlanmış olmalıdır. Açık ve anlaşılır olmalıdır. Kazanımlar dikkate alınmalıdır. Öğrencilerin gelişimsel özelliklerine ve yeteneklerine uygun olmalıdır. “Evet-Hayır” biçiminde cevaplanacak sorulardan kaçınılmalıdır. Eksen görevi görecektir düşünceler etrafında düzenlenmelidir. Bilişsel alanın hatırlama düzeyinden yaratma düzeyine kadar soru hazırlanmalıdır. Öğretmen, öğrencilerin çekinmeden soru sorabilecekleri ve sorulara cevap verebilecekleri bir ortam oluşturmalıdır. Sorular tüm sınıfa sorulmalı ve soruyu cevaplandırarak kişi belirlenmelidir. Sorular tüm sınıfı kapsamalıdır. Sorular, sınıftaki öğrenciler arasında mümkün olduğunca eşit olarak dağıtılmalıdır. Cevap için seçilen öğrenciye ismi ile hitap edilmelidir. Öğrencilerin soruyu kendi cümleleri ile cevaplamalarına fırsat verilmelidir. Cevap için uygun zaman bırakılmalıdır. Öğrenci soruyu cevaplayıncaya kadar sabırla beklenmelidir. Öğrenme düzeyi düşük olan öğrencilere daha kolay

sorulara sorularak cesaretlendirilmeli ve derslere aktif katılımı sağlanmalıdır. Doğru cevap öğretmen tarafından vurgulanmalıdır. Sorular öğretmen tarafından sorulabileceği gibi, öğrenciler de öğretmene ya da birbirlerine soru sorabilirler.

DRAMA TEKNİKLERİ

Drama yöntemi öğrenci merkezli olup tek taraflı değildir. Etkileşim ve iletişim, drama çalışmalarının temel özellikleridir. Drama bir tiyatro olarak algılanmamalıdır. Çünkü tiyatro ve drama arasında birçok farklılık vardır. Farklı şekillerde sınıflandırılabilen drama tekniklerinden bazıları şunlardır: İnfomel drama, formel drama, yaratıcı drama, rol oynama, doğaçlama, rol değiştirme, kukla draması, pandomim, öykü/olay canlandırma, parmak oyunu, donuk imge, resim çizme, dans etme ve paralel çalışma.

İnfomel Drama

Belli karakterleri öğrencilerin hazırlık yapmadan hemen canlandırmaları demektir. Kostüm ve dekor gerekli değildir.

Formel Drama

Formel dramada süreç tamamen öğretmen kontrolündedir ve öğrencinin oynayacağı rol yazılı bir senaryoya bağlıdır. Oyunda dekor ve kostüm kullanılabilir. Okul temsilleri de formel drama kapsamında ele alınabilir.

Yaratıcı Drama

Öğrencilerin yaratıcılığını geliştirmek amacıyla hazırlanmış drama tekniğidir. Önceden yazılmış senaryo olmaksızın, katılımcıların bilgileri, anıları, yaratıcı düşünceleri ve özgün buluşlarına dayanarak oluşturdukları doğaçlama canlandırmalarıdır.

Rol Oynama

Rol oynama tekniğinde bir fikir, durum, sorun ya da olay bir grupta dramatize edilir. Gerçek bir yaşam durumu sınıf önünde sunulur ve tartışılır. Grup üyeleri yalnızca dinlemek yerine olaya dâhil olarak olayın nasıl oluştuğunu inceleme imkânını bulurlar. Tekniğin uygulama basamakları şunlardır: 1. Hazırlık: Bu basamakta rol oynamanın amaçları açıklanır, roller dağıtılır, zaman belirlenir. 2. Oyunun oynanması: Bu basamakta oyun oynanır ve izleyen diğer öğrencilerin oyun hakkındaki düşünebilmesi için beş dakika ya da daha fazla süre verilir. 3. Tartışma: Öğretmen liderliğinde oyuna ilişkin değerlendirme yapılır.

Doğaçlama

Öğrencilerin kendi oyunlarını kendilerinin tasarlayarak bir olayı veya durumu doğaçlama oynadıkları tekniktir. Öğrencilerin uyması gereken bir senaryo yoktur. Olayı ya da durumu içlerinden geldiği gibi canlandırırlar. Doğaçlama tekniği, öğrencilerin ruhsal durumlarını ve çatışmalarını yansıtır. Gerçek duygularını açığa çıkarmalarına imkân tanır. Doğaçlama somuttan soyuta geniş bir yelpazede rahatlıkla kullanılacak bir tekniktir. Beden, konu, olay, tip doğaçlamaları bu tekniğin alt başlıklarını oluşturur. İpe tutunma, elma toplama, araba kullanma, bayrağı göndere çekme gibi etkinlikler beden doğaçlamalarına örnektir. Uçan varlıklar ve cisimler, mevsimler, huzurevi insanları, aile düzeni, vatan sevgisi, anneler günü, vatandaşlık vb. başlıklar konu doğaçlamaları örnekleridir. Marketten alışveriş yapma, diş fırçalama, yaş günü kutlaması, lokantada yemek yeme, toplu taşıma araçlarında yolculuk etme, trafik kazası ve ilk yardım gibi başlıklar da olay doğaçlamalarına grubuna girer. Tip doğaçlamalarında ise çeşitli mesleklere mensup ya da olaylar karşısında benzer davranış örnekleri sergileyen insanların canlandırılması söz konusudur.

Rol Değiştirme

Eğitici drama etkinliği sırasında, farklı rolleri oynayan öğrencilerin rollerini değiştirmeleridir. Öğrencilerin farklı rolleri denemeleri sağlanarak öğrenme ve anlama becerileri zenginleştirilebilir.

Kukla Draması

Kukla draması bütün dünyada çocukların en sevdiği drama tekniklerinden biridir. Kukla, farklı teknikler kullanılarak öğrenciler tarafından geliştirilir ve kişi kuklaların arkasına saklanarak vermek istediği birçok mesajı verebilir ve söylemek istediği birçok sözü buradan söyleyebilir. Kukla dramasında seyirci rolünde olan çocuklar bulunmaz. Kukla draması, kukla perdesinin olmaması ve kukla oynatmaya çocukların tümünün katılması açısından kukla tiyatrosundan ayrılır. Gruptaki çocukların her birinin elinde, canlandırılacak karakter ya da nesnelerin kuklaları bulunur ve drama oyunu kuklalar aracılığıyla oynanır. Kukla dramasının; el kuklası, parmak kuklası, gölge kuklası, çomak kukla ve ipli kukla gibi çeşitleri vardır.

Pantomim

Duygu, düşünce veya olayların sözsüz olarak yalnızca el, kol, yüz ve beden hareketleriyle anlatılması anlamına gelmektedir. Yüz yıkama, trafik, yemek yeme vb. birçok durum “sözsüz tiyatro” yolu ile anlatılabilir. Pantomim ile canlandırılacak davranış, olay ya da nesnelere adeta sınırsızdır.

Öykü/Olay Canlandırma

Öyküleme tekniğinin kullanıldığı masal, hikâye, efsane, fabl vb. türde bir metin ya da günlük hayattan seçilen bir olay canlandırılır. Çocuklarla öykü/olay canlandırması yapılırken onları belli diyalogları ezberletmekten çok, öyküdeki hareket, tekerleme ya da şarkıları tekrarlamaya yönlendirmek gerekir.

Öykü/olay canlandırma sırasında öğretmen öğrencilere kısa sorular sorabilir. Böylece, öğrencilerin düşünmelerine ve canlandırmaya kendilerinden bir şeyler katmalarına imkân verilmiş olur.

Parmak Oyunu

Özellikle okul öncesi ve ilkokul döneminde bazı hikâye ve şiirlerin parmak hareketleri ile canlandırılmasıdır. Birçok davranış geliştirme ve problem çözme olgusu bu teknik içerisinde rahatlıkla verilebilir.

Donuk İmge

Öğrencilere oyun sırasında, üzerinde bir nesne ya da insanların yer aldığı bir resim gösterilir. Daha sonra öğrenciler resimdeki nesne/kişiler gibi donarak dururlar. Öğretmen donmuş olan öğrencileri omuzlarına dokunarak onların o andaki duygularını ifade etmelerini ister. Diğer öğrenciler de bu durağan oyun üzerinde yorumlar yaparlar.

Resim Çizme

Drama etkinliğinin ardından öğrencilerin etkinlikte yaşadıkları deneyimler ile ilgili resim çizmeleri, hem yaşadıklarını farklı bir biçimde ifade etmeleri hem de öğrendiklerini kavramsallaştırmaları bakımından önemlidir. Bu sebeple birçok etkinlik, grup olarak ya da bireysel çizilen bir resimle bitirilebilir. Grup resmi çizilirken, dramaya katılan tüm öğrenciler büyük bir kâğıt üzerinde beraber çalışırlar.

Dans Etme

Drama ve benzeri etkinliklerde, katılımcıların kendilerini, büyük beden hareketleri (yuvarlanma, zıplama, koşma, sallanma, tepinme, sıçrama) ile ifade edebilmeleri rahatlatıcıdır. Drama dansında, her öğrenci elinden geldiği kadar içinden geldiğince dans eder. Hareketleri başkasından kopyalamaz. Dramada dansın amacı, öğrencinin düşündüklerini, duygusal dünyasını ve kendini ifade etmesidir.

Paralel Çalışma

Paralel çalışmada tüm öğrenciler bir etkinliği aynı anda ikişer, üçer ya da dörderli gruplar hâlinde yaparlar. Tüm öğrenciler gruplar hâlinde aynı yerde çalışırlar. Bu sırada herhangi bir izleyici yoktur. Öğretmen, ya gruplar arasında dolaşır ya da gruplardan birine katılır. Özellikle, aynı konunun farklı şekillerde canlandırılabilceğini öğrencilere göstermek açısından yararlıdır.

TARTIŞMA TEKNİKLERİ

Tartışma yöntemi, bir grup öğrencinin belli bir konunun anlaşılması amacıyla karşılıklı eleştiri, görüş ve fikirler üreterek o konuyu daha kapsamlı ve ayrıntılı bir şekilde incelemesidir. Tartışma yönteminin birçok tekniği bulunmaktadır:

Büyük grup tartışması, küçük grup tartışması, açık oturum, akvaryum, beyin fırtınası, çalıştay, çember, forum, kollegyum, münazara, panel, seminer, sempozyum, Sokrat semineri, Sokratik tartışma, vızıltı grupları ve zıt panel.

Büyük Grup Tartışması

Büyük grup tartışmasında özgürce tartışan öğrenciler bir yandan işlenen konuyu öğrenirken, diğer yandan konuşmayı, düşünmeyi, övgüyü, hoşgörüyü, eksikleri tamamlayıp bilgi ve ilgilerini geliştirmeyi öğrenirler.

Küçük Grup Tartışması

Küçük grup tartışması, bir yöneticinin başkanlığında 3-8 kişiden oluşan, karşılıklı iletişim ve etkileşim içinde gerçekleşen bir tartışma tekniğidir. Büyük grup tartışmasına katılmayan öğrencilerin de katılımını zorunlu kılar.

Açık Oturum

Açık oturum, farklı görüşlere sahip konuşmacı ya da küçük bir öğrenci grubunun, bir başkan yönetiminde düşünsel, sanatsal, sosyal, siyasal, vb. içerikli bir konuyu diğer bir seyirci öğrenci topluluğu karşısında tartışmasıdır.

Akvaryum (İç Çember)

Akvaryum ya da diğer adıyla iç çember, öğrencilerin üzerinde anlaşmaya varamadığı ya da ilgi duydukları konuların öğretiminde kullanılan bir tartışma tekniğidir. Tekniğin uygulama basamakları şu şekildedir: İç içe iki çember oluşturulur. İç çemberdeki öğrenciler tartışmaya katılırken, dış çemberdeki öğrenciler tartışmayı izlerler. Söz hakkı alan öğrenciler merkezdeki sandalyeye otururlar. Dış çemberdeki öğrenciler isterlerse iç çemberdeki öğrencilere soru sorabilirler. Süreç içerisinde iç ve dış çemberdeki öğrenciler yer değiştirebilirler.

Beyin Fırtınası

Beyin fırtınası, öğrencilerin bir olay, konu ya da sorun hakkında düşüncelerini ve mantıklı olup olmadığını endişesine kapılmadan olabildiğince çok sayıda fikir üretmek olarak tanımlanabilir. Buna göre, beyin fırtınasında üretilen düşüncelerin niteliği çok önemli değildir. Önemli olan çok sayıda iyi-kötü ya da doğru-yanlış değerlendirmesinden bağımsız fikir üretmektir. Beyin fırtınası tekniğinin uygulama basamakları şunlardır: Öğrencilere sorunun anlatılması ve beyin fırtınası tekniğinin kurallarının açıklanması. Soruna yönelik çözüm önerilerinin üretilmesi ve önerilerin not edilmesi. Beyin fırtınasının sona ermesi ve önerilerin açıklanması.

Çalıştay (Workshop)

Çalıştay, ortak öğretim sorunları, ilgi veya iş problemlerinin çözümü için bireyleri belli bir yerde, kısa bir süre için bir araya getiren bir öğretim tekniğidir. Tekniğin uygulama basamakları şu şekildedir: Grup bir yönetici seçer ya da bu görevi öğretmen üstlenir. Çalışma planlanır ve sonrasında sorun ya da konu grup üyelerine sunulur. Grup üyeleri problemin çözümünde kullanılacak yöntem ve ilkeleri fikir alışverişinde bulunarak belirlerler. Daha sonra çözüm özetlenip her bireye sunulur.

Çember

Çember tekniğinde öğrenci sayısı genellikle 10-15 civarında olmalıdır. Çember tekniğinin uygulama basamakları şu şekildedir: Hem tartışmayı yönetecek hem de zamanı ayarlayacak bir lider seçilir. Görüşleri yazacak bir sekreter belirlenir ve öğrenciler çember biçiminde oturtulur. Her öğrenciye önceden hazırlanan sorular sorulur. Öğrencilerin cevapları sekreter tarafından not edilir. Her öğrenciye her defa 1-2 dakikalık süre verilir.

Forum

Belirli bir konuyla ilgili iki ya da daha çok konuşmacının katıldığı bir grup tartışması tekniğidir. Forumda da panelde olduğu gibi, bir grup öğrenci bir konunun çeşitli boyutları hakkında dinleyicilere derinlemesine bilgi verir. Forumun panelden farkı ise tartışma sürecinde dinleyicilerin konu ile ilgili konuşabilmesi ve konuşmacılara soru yöneltebilmesidir. Forum, panele göre daha çok toplu tartışma havasında gerçekleştirilir.

Kollegyum

Oluşturulmuş iki farklı grubun bir konu üzerinde izleyiciler önünde karşılıklı olarak tartıştıkları bir tartışma tekniğidir. Bu tartışma gruplarından biri konu alanı uzmanlarından oluşan kaynak kişiler, diğeri de konu hakkında ön hazırlık yapmış ve dinleyicileri temsil eden kişilerden oluşmaktadır. Münazara İki tartışma grubunun bir konuyla ilgili birbirine zıt iki görüşü bir jürinin önünde savunmalarınıdır. Gruplar ilk olarak konu ile ilgili bir ön hazırlık yaparlar ve daha sonra kendilerine tanınan süre içerisinde, konunun lehinde veya aleyhinde görüşlerini dile getirirler. Münazarada, her grup kendi görüşlerini savunmaya ve öteki grubun görüş ve fikirlerini çürütmeye çalışır. Bu teknikle amaç kazanmaktan çok, ifade becerilerinin geliştirilmesi, bir tez ya da antitezin savunulabilmesidir.

Panel

Panelde, bir grup oluşturulur ve bu grup belli bir sorun ya da konu üzerinde araştırma yapar, buldukları verileri inceler ve bu ön hazırlıktan yararlanarak görüşlerini açıklar. Burada amaç, bir grup öğrencinin sınıfı bir konu hakkında derinlemesine bilgilendirmesidir. Genellikle, öğretmen ya da panel üyelerinden birisi panel başkanlığını üstlenir. Başkan, toplantı süresi boyunca konuşmacılara (panelistlere) eşit sürede konuşma hakkı verir.

Seminer

Yazılı bir tez ya da çalışmanın grupça tartışılmasıdır. Yükseköğretimde sıklıkla kullanılır. Üzerinde tartışılacak konu, iki üç hafta öncesinde grup üyelerine dağıtılır. Böylelikle grup üyeleri konunun üzerinde derinlemesine inceleme ve çalışma olanağına kavuşurlar. Konuşmalar tamamlandıktan sonra grup üyeleri, önce kendi aralarında, daha sonra da dinleyicilerle birlikte konuyu tartışır. Sempozyum Bir problem alanı ile ilgili olarak 3-6 kişilik konuşmacı gruplarının oturumlar hâlinde konuya ilişkin görüşlerini açıklayarak tartıştıkları bir grup tartışması tekniğidir. Bir oturum başkanı yönetiminde her bir konuşmacının bir konferans mantığında sunularını yaptıktan sonra oturuma katılan dinleyicilerle birlikte tartışma yapılır. Konuşmacılar genellikle 10-20 dakikalık zaman dilimlerinde sunularını yaparlar.

Sokrat Semineri

Anlaşılması zor, öğrencilerin daha önce karşılaşmadığı ve üst düzey düşünme becerileri isteyen bir metnin ya da akademik ve karmaşık bir konunun üzerinde çalışılmasını ve grup tarafından tartışılarak metnin içeriğinin anlaşılmasını amaçlayan bir tekniktir. Hazırbulunmuşluk seviyesi düşük öğrencilerle Sokrat semineri tekniği uygulanamaz.

Vızılı Grupları

Öğrencilerin 4-6 kişilik gruplar hâlinde, birbirleriyle etkileşime girerek verilen bir probleme tartışma yoluyla çözüm ürettikleri tekniktir. Bu tür grup tartışmalarına 4 ile 36 dakika arasında sürebileceği için “kısa süreli tartışma grupları” adı da verilmektedir.

Zıt Panel

Zıt panel tekniği ile özellikle, işlenmiş konuların tekrar edilmesi, gözden geçirilmesi ve öğrenme eksikliklerinin giderilmesi amaçlanır.

Uygulama basamakları şu şekildedir: Paneli yönetecek bir lider seçilir. Sınıf ikiye bölünür ve her bölüm kendi içinde iki, üç ya da dört kişiden oluşan gruplara ayrılır. Sonrasında biri soru, diğeri de cevap grubu olarak belirlenir. Soru ve cevap grupları belirlendikten sonra tartışılacak soru sınıfa sunulur ve soru grubuna soruları, cevap grubuna da muhtemel soruların cevaplarını hazırlamaları için 10-15 dakika süre verilir. Bu sürenin sonunda soru grubu hazırladığı soruları diğer gruba sorar ve onlar da bu soruları cevaplandırır. Eğer cevap veremiyorlarsa soru grubu kendi sorularını cevaplandırabilir. Hatta soru grubu cevaplayan, cevap grubu da soru soran konumuna getirilebilir.

İŞBİRLİĞİNE DAYALI ÖĞRETİM TEKNİKLERİ

İş birlikli öğrenme öğrencilerin sınıf ortamında küçük heterojen gruplar oluşturularak, ortak bir amaç doğrultusunda, akademik bir konuda birbirlerinin öğrenmelerine yardımcı oldukları, genelde grup çalışmasının farklı yollarla ödüllendirildiği bir öğrenme yöntemi olarak tanımlanmaktadır. İş birlikli öğrenmenin birçok tekniği bulunmaktadır. Bunlar içerisinde yaygın olarak kullanılanlar şu şekilde sıralanabilir:

Takım-Oyun-Turnuva, Öğrenci Takımları-Başarı Bölümleri, Ayrılıp Birleşme (Jigsaw), Takım Destekli Bireyselleştirme, Grup Araştırması, Karşılıklı Sorgulama ve Birlikte Sorulmuş Birlikte Öğrenim Tekniği. Takım-Oyun-Turnuva Tekniği Uygulama basamakları şu şekildedir:

Öğrenciler, beceri, cinsiyet vb. özelliklerine göre heterojen olarak 4-5 kişilik takımlara ayrılır.

Öğretmen ön bilgi verdikten sonra konu ile ilgili materyali dağıtır. Grupta yer alan öğrenciler konuyu birbirlerine öğrettikten sonra, diğer gruplardaki öğrencilerden aynı seviyede olan iki öğrenci ile turnuva masasında yarışır. Turnuva masası aynı seviyede olan ve değişik gruplara ait üç öğrenciden meydana gelir ve haftada bir yapılır. Turnuva masasındaki üç öğrenci, kendi grup çalışmaları sırasında çözdükleri probleme benzer soruları çözmeye çalışır. Her masada kazanan öğrenci, grubuna altı puan kazandırır. Her hafta yapılan turnuvada kazanan yarışmacılar, sonraki hafta bir üst seviye yetenek grubundaki masalarda yarışır. Böylece, öğrencilerin kendi içinde ilerlemelerine fırsat verilmiş olur.

Öğrenci Takımları-Başarı Bölümleri Tekniği Uygulama basamakları şu şekildedir: Öğrenciler başarı düzeyi, cinsiyet vb. özelliklerine göre heterojen olarak 4-6 kişilik takımlara ayrılır. Takımlar grup

olarak çalıştıktan sonra her öğrenciye bireysel test uygulanır. Öğrenciler testten aldıkları puana göre başarı sırasına dizilir. Her öğrenci becerisi ve başarısı oranında takımına katkı sağlar. Bireysel başarılar toplanarak grup başarısı hesaplanır. Öğrenciler geçmişte aldıklarından daha iyi bir puan aldıklarında, grup başarısını artırmakta ve ödülü almaktadırlar. Bu teknik, öğrencilerin aralarında yarışmalarını değil, kendileriyle yarışmalarını ve birbirlerine yardım etmelerini gerektirir. Böylece sınıfta öğrencilerin dayanışma ve paylaşım içerisinde etkileşimde buldukları, rahat ve zevkli bir öğrenme ortamı oluşmaktadır.

Ayrılıp Birleşme (Jigsaw) Tekniği Uygulama basamakları şu şekildedir: 2-7 kişi arasında değişen özellikleri bakımından heterojen gruplar oluşturulur. Belirlenen bir konu gruptaki kişi sayısı kadar alt konulara bölünür ve öğrencilere bu alt konular verilir. Her öğrenci kendisine verilen bölüm üzerinde çalışmakla ve bölümünü gruptaki diğer arkadaşlarına öğretmekle sorumludur. Etkinliğin devamında aynı alt konudan sorumlu olan, farklı takımlardaki öğrenciler birleşerek “uzman grup”larını oluştururlar. Elde ettikleri kazanımları birbirlerine özetlerler. Uzman grubunda kendi konularını tam olarak öğrenen öğrenciler yeniden “ev grup”larına dönerler. Uzman grubunda elde ettikleri kazanımları ev grubundaki arkadaşlarına aktarırlar, tartışırlar. Son olarak takım içerisindeki etkinlikler öğrenciler tarafından değerlendirilir. Öğrenciler bireysel değerlendirme yaparlar. Elde edilen puanlar takımın puanına yazılır. Tüm üyeleri yüzde 90 ve üzerinde başarı gösteren gruplara isteğe bağlı olarak puan eklenebilir.

Takım Destekli Bireyselleştirme Tekniği Uygulama basamakları şu şekildedir: Öğrenciler 4-6 kişilik heterojen gruplara ayrılırlar. Her öğrenci kendi seçeceği bir grup arkadaşı ile öğretim materyali üzerinde çalışır. Öğrenciler, öğretim materyali ile ilgili yapmaları gereken işleri tamamladıktan sonra, önce ünitenin alt bölümleriyle, sonrasında da ünitenin bütünüyle ilgili izleme testi olurlar. Birlikte çalışan iki öğrenci birbirlerinin cevap kâğıtlarını puanlar. Takımın puanları, her üyenin haftalık testlerden aldığı puanların toplamına göre oluşur. Eğer takım, önceden belirlenen ölçütün üzerinde bir puan aldıysa her üye bir belge ile ödüllendirilir. Grup Araştırması Tekniği Bu teknik, altı basamakta uygulanır: Öğretmen genel bir konu belirler. Öğrenciler, tartışarak bu konuyu alt konulara ayırır. Aynı alt konuya ilgi duyan öğrenciler iki ya da altı kişilik gruplara ayrılırlar. Grup üyeleri, kendi alt konularını nasıl araştıracaklarını planlayıp birlikte çalışırlar. Gruplar, planlarını uygulayarak araştırmalarını yaparlar. Gruplar, ulaştıkları sonuçları raporlaştırırlar. Rapor sınıfta sunulur. Sunum sırasında görsel-işitsel araçların, diğer yaratıcı yolların kullanımı ve sınıftaki öğrencilerin katılımının sağlanması teşvik edilir. Son olarak sunum, rapor ve öğrencilerin değerlendirmesi yapılır. Öğrenciler de diğer grupların sunumları ilgili geri bildirim vererek değerlendirme sürecine katılırlar.

Karşılıklı Sorgulama Tekniği

Tekniğin uygulama basamakları şu şekildedir: Öğretmen konuyu işledikten sonra öğrenciler ikili ya da üçlü grup oluştururlar. Öğrenciler birbirlerine konuyla ilgili sorular sorar ve cevap verirler. Öğretmen öğrencilere ipucu vermek amacıyla, soru örnekleri verebilir. Sorular genellikle öğrencileri düşünmeye yönlendirecek şekilde düzenlenmelidir.

Birlikte Sorulum Birlikte Öğrenelim Tekniği

Uygulama basamakları şu şekildedir:

- Grupların oluşturulması
- Okuma
- Öğrenci sorularının hazırlanması
- Grup sorusunun hazırlanması
- Grup sorusunun gönderilmesi
- Grup sorularının cevaplanması
- Cevapların sınıfa sunulması
- Grup sunumunun değerlendirilmesi
- Grup sürecinin değerlendirilmesi
- Büyük sınıf tartışması
- Sınama.

AKTİF ÖĞRETİM TEKNİKLERİ

Aktif öğretim, öğretimde öğretmenin rehber konumda öğrencileri yönlendirdiği, öğrencilerin aktif olarak öğrenme işine katıldıkları bir öğretim yaklaşımı anlamına gelmektedir. Yani, aktif öğretimden söz edebilmek için öğrencilerin öğrenmeye aktif olarak katılmaları, aktif öğrenme gerçekleştirmeleri gerekir. Aktif katılım konuların anlatımını değil, tartışılmasını gerektirir. Böylece öğrenci pek çok fikir konuda fikir üretebilir, zıt fikirleri tartışabilir ve kendi görüşlerini savunabilir. Öğretmenlerin kullanabileceği birçok aktif öğretim tekniği bulunmakla birlikte bu bölümde akrostiş, altı şapkalı düşünme, altı ayakkabılı uygulama, analogi (metafor), argümantasyon, arkası yarın, balık kılıcı, benzetim (simülasyon), beyin eseri/ürünü, dedikodu, eğitsel oyunlar, görüş geliştirme, istasyon, kartopu, kavram haritası, konuşma halkası, köşelenme, mikro öğretim, öğrenme galerisi, öğrenme halkası, pazar yeri, phillips 66, rulman (top taşıma), sandviç ve tereyağ-ekmek tekniklerine yer verilmiştir.

Akrostiş

Akrostiş, kelimelerin ilk harflerinin bir cümle veya şifre kavram oluşturacak şekilde alt alta sıralanmasıdır. Akrostiş tekniği ise bir konu ve ünitenin içeriğinin aktarılmasında öğrencilere sürpriz kavram veya kavramlarla, oyunla açıklanması, üniteye geçen kavramlara dikkat çekilerek ve bilinmeyen buldurulması şeklinde öğretilmesidir. Bu teknikte önemli olan konu ile ilgili anahtar kelimeleri tespit etmektir. Altı Şapkalı Düşünme Düşüncelerin belli bir düzen içinde sunulması ve sistematikleşmesi için kullanılan altı şapkalı düşünme tekniği, Edward de Bono tarafından geliştirilmiştir. Şapkalar, öğrencilerin düşüncelerinin farklılaşması için kullanılan sembollerdir. Altı şapka için altı farklı renk kullanılmakta ve her rengin simgelediği bir düşünme anlayışı bulunmaktadır. Buna göre;

Beyaz şapka (Tarafsız şapka): Bilgiyi temel alır.

Kırmızı şapka (Duygusal şapka): Duygusal tepki vermeyi temele alır.

Siyah şapka (Karamsar şapka): Olumsuz eleştiriyi temele alır.

Sarı şapka (İyimser şapka): Yapıcı düşünmeyi temele alır.

Yeşil şapka (Yaratıcı şapka): Yeni fikirler üretmeyi temele alır.

Mavi şapka (Değerlendirici şapka): Durumu analiz edip sonuç çıkarmayı temele alır.

Altı Ayakkabılı Uygulama

Altı şapkalı düşünme tekniğinin uygulaması gibidir. Düşünülen fikirler altı uygulama ayakkabısı ile uygulama boyutuna dönüşür. Bu teknikte, ayakkabı renkleri ve tiplerine göre davranılır. Ayakkabıların renk ve cinsleri uygulama biçimine göre değişmektedir.

Lacivert resmî ayakkabı: Lacivert renk ayakkabı uygulamasında rutin işler ve resmî işlemler yapılır.

Gri spor ayakkabısı: Burada amaç, delil toplayarak elde edilen bilgiyi kullanmaktır.

Kahverengi yürüyüş ayakkabısı: Kahverengi yürüyüş ayakkabıları, esnek bir şekilde sonuca ulaşmaya çalışılan durumlarda giyilebilen ayakkabılardır. Esneklik ön planda olduğu için lacivert resmî ayakkabının tam tersi şekilde bir uygulama gerektirir.

Turuncu lastik çizmeler: Turuncu lastik çizme tehlike anlamına gelmektedir. Bu yüzden güvenliğin sağlanması en önemli iştir ve acil müdahale gerektirir.

Pembe ev terliği: Pembe terlik uygulamasında kişi empati kurarak yaşanan sorunu kendi sorunu gibi ele almalı ve karşısındaki kişiye ailesinden biriymiş gibi davranmalıdır.

Mor binici çizmeleri: Mor binici çizmesi uygulaması, bir otoritenin sağladığı üstünlüğü kullanma ile ilgilidir. Burada kişi, resmî bir otoritenin verdiği yetki ile hareket eder. Analogi (Metafor) Analogi diğer adıyla metafor, bilinmeyen bilinenler aracılığıyla anlatmak ya da bilinmeyen bir olgunun benzetmelerinden yola çıkarak olgunun bilinir hâle getirilmesini sağlamaktır. Analogiler, basit analogi, hikâye tarzında analogi ve oyunlaştırılmış analogi olmak üzere üçe ayrılır.

Argümantasyon

Bir fikri, hipotezi veya düşünceyi; deliller kullanarak açıklama ve savunmaya çalışmadır.

Açıklamalarda kullanılan delil ve ispatlar ise argümanlardır. “Çevre kirliliğinde en önemli etmen atık malzemelerdir.” Görüşünü Dünya Sağlık Örgütünün verilerine dayandırarak açıklamak argümantasyona örnek olarak verilebilir. Argümantasyon, eleştirel düşünme becerisi ile doğrudan ilişkilidir.

Arkası Yarın

Bu teknikte, olay, olgu, öykü, film ya da oyun öğretmen tarafından sınıfa sunulur ve en can alıcı yerinde kesilir. Bundan sonra ne olabilir, neden? Gibi sorular sorulur ve çok sayıda öğrenciden cevaplar

gerekçeli olarak alınıp tahtaya yazılır. Sonrasında verilen cevaplar karşılaştırılır, öğrencilerin yanıtladıkları yerler onlara buldurulur. Bu durum öykü, olay, film, oyunun sonuna kadar sürdürülür.

Balık Kılıcı

Ishikawa tarafından 1943'te geliştirilen bu teknik, ilk olarak örgütsel problemlerin çözümünde, sorunları analitik bir yaklaşımla göz önüne serme ve bu doğrultuda fikir üretme amaçlarıyla kullanılmıştır. Özellikle sosyal bilimlerde, sosyal bir sorunu bir diyagram dâhilinde analitik olarak çözmeyi öngören etkili bir öğretimsel tekniktir.

Benzetim (Simülasyon)

Benzetim, öğrencilerin sınıf içerisinde bir olayı gerçekmiş gibi ele alıp üzerinde eğitici çalışma yapmalarına imkân veren bir öğretim tekniğidir. Gerçek ortamlarda gerçek araçlarla eğitim vermenin zor, tehlikeli veya maliyetinin yüksek olduğu durumlarda kullanılabilir. Böylece olabilecek kazaların önlenmesi söz konusudur. Öğrenciler, gerçek bir durumun oluşturacağı sınıktılar olmadan, rahat bir ortamda öğrenebilirler.

Beyin Eseri/Ürünü

Beyin fırtınasına benzeyen bu teknik, öğrencilerin hem bireysel ve hem de grup olarak görüş geliştirmelerini sağlamak amacıyla kullanılır. Uygulama basamakları şu şekildedir: Sürece tüm öğrenciler katılır ve sınıf 6-7 kişilik gruplara ayrılır. Bir konu ya da problem belirlenir. Öğrencilere konuyla ilgili 3 kart dağıtılır. Öğrenciler her karta konuyla ilgili düşüncelerini yazarlar. Her öğrenci sırayla kart çeker. Kartta yazılanlar öğrenciler tarafından sınıfa okunur. Benzer fikirler bir araya getirilir ve tahtaya yazılır.

Dedikodu

Dedikodu tekniğinin uygulama basamakları şu şekildedir: Öğrenciler ikişerli gruplara ayrılır. Bir konu belirlenir ve öğrenciler düşüncelerini birbirleriyle paylaşırlar. Her öğrenci başka bir arkadaşı ile yeni bir ikili oluşturarak önceki arkadaşının düşüncelerini yeni arkadaşı ile paylaşır. Kendi düşüncelerinde oluşan değişiklikleri arkadaşıyla paylaşır.

Eğitsel Oyunlar

Eğitsel oyunlar, öğrencilerin öğrendiklerini pekiştirmeleri ve daha rahat bir ortamda tekrar etmelerini sağlayan bir öğretim tekniğidir. Eğitsel oyunların uygulanmasında özellikle öğrenmeye yönelik olmasına ve bir amaç için uygulanmasına dikkat edilmelidir. Zamanı ayarlamasının zor olduğu durumlarda bu teknikte sistemli bir şekilde konu işlenemez. Sınıfta kullanılacak eğitsel oyunlara “Nesi var?”, “Siz olsaydınız ne yapardınız?”, “kutuplaşma”, “kavram kontrolü”, “mektup ya da telgraf oyunları” örnek verilebilir.

Görüş Geliştirme

Belirlenen bir konuda yapılan fikir alışverişinde, kişinin kendi görüşünü diğer görüşlerden de yararlanarak savunması, geliştirmesi ya da karşı çıktığı görüşü benimsemesini sağlayan bir öğretim tekniğidir. Görüş geliştirme tekniğinin uygulama aşamaları şu şekilde sıralanabilir: İçinde belirgin çelişkiler barındıran bir konu belirlenir ve öğrencilere bir süre düşünme fırsatı verilir. Beş ayrı kartona “Kesinlikle katılıyorum.”, “Katılıyorum.”, “Kararsızım.”, “Katılmıyorum.” ve “Kesinlikle katılmıyorum.” yazılır. Kartonlar sınıfın çeşitli köşelerine aralıklarla bantlanır. Öğrencilere tartışma konusu olarak verilen önermeye ne derece katıldıkları sorulur. Öğrenciler cevaplarına göre katılma derecelerini belirten duvarlara asılı kartonların önünde toplanırlar. Öğrencilere sırayla söz verilerek buldukları yerde durma nedenleri sorulur. Birbirlerinin açıklamalarını dinlemeleri ve birbirlerini ikna etmeye çalışmaları beklenir. Öğrencilere, ikna olma durumlarına göre yerlerini değiştirebilecekleri belirtilir. Bütün öğrencilerin tartışmaya katılması sağlanır.

İstasyon

İstasyon tekniği, bütün sınıfın her aşamaya katkı sağlaması yoluyla bir önceki grubun yaptıklarını ileri götürmeyi öğreten öğrenci merkezli bir yöntemdir. Konuyla ilgili istasyonların neler olabileceğini belirlemek için beyin fırtınası tekniği kullanılabilir. İstasyonlarda resim çizme, şiir yazma, materyal tasarlama, poster hazırlama, slogan yazma gibi etkinlikler yapılabileceği gibi yaratıcı düşünmeyi geliştiren çeşitli etkinlikler de düzenlenebilir.

Kartopu

Verilen bir konu ya da problemi ilk olarak öğrencilerin tek başına düşünmesi daha sonra ikili gruplar hâlinde düşünmeleri sonra dört, daha sonra da sekiz kişilik grupların bir araya gelerek tartışmalarına ve bir karara varmalarına imkân veren bir tartışma tekniğidir. Tartışılıp bir karara varılan grup görüşleri son aşamada sınıfa sunulur tüm sınıfın görüşlerini paylaşması sağlanır.

Kavram Haritası

Kavram haritası, birbiriyle ilgili olan kavramlar arasındaki ilişkilerin iki boyutlu olarak gösterilmesidir. Kavram haritaları, bilginin zihinde görsel olarak düzenlenmesini sağlamaya çalışan araçlardır. Kavram haritaları ile öğrenciler ezberden uzaklaşır. Öğrenmelerin daha kalıcı olmasına yardımcı olur.

Konuşma Halkası

Konuşma halkası genellikle, verilen bir durumda öğrencilerin empati kurarak konuyla ilgili duygularını

paylaşması amacıyla kullanılmaktadır. Bu amaçla öğretmen tarafından bir durum, film, resim, fotoğraf ya da bir öykü, halka şeklinde oturan öğrencilere sunulur. Öğrencilerin kendilerini sunulan durum, film, resim fotoğraf ya da öyküdeki bir karakterle eşleştirerek o karakterin düşüncelerini, duygularını ifade etmeleri istenir. Halkadaki öğrenciler sırayla görüşlerini açıklar. Konuşmak istemeyen öğrenciler “pas” der. Ancak bu öğrenciler daha sonra cevap vermeleri için cesaretlendirilir. Bu teknikte eleştiri yoktur. Herkes düşüncesini açıkladıktan sonra öğretmen de görüşlerini paylaşır, kısa bir özet yapılır ve sonuca ulaşılır.

Köşelenme

Köşelenme tekniği, genellikle net bir cevabı olmayan sorular ve problemler üzerinde çalışırken kullanılır. Tekniğin uygulama basamakları şunlardır: Uygun bir problem belirlenir. Olası çözümlerin arasından özellikle tartışmalı olanlar seçilir. Seçilen çözümler kartonlara yazılarak sınıfın çeşitli köşelerine asılır. Öğrenciler kendilerine en uygun gelen çözümün asılı olduğu köşeye giderler. Aynı köşeyi seçenlerin oluşturduğu gruplarda o çözümü seçme nedenleri tartışılır ve gerekçeler hazırlanır. Gerekçeler sınıfa sunulur. Sınıf tartışması yapılır ve sınıf kararı alınır.

Mikro Öğretim

Mikro öğretim, 5-20 dakikalık süreyle, az sayıda öğrenci ile gerçekleştirilir. Aynı zamanda, yalnızca bir öğretim becerisi ele alınmaktadır. Dersler videoya kaydedilmekte, buna göre öğretmen aday kendisini izlemekte ve değerlendirmektedir. Yine, öğretmen öğrencilerden öğretim becerisinin uygulanmasına yönelik olarak eleştiri ve öneriler istemektedir. Bu dönütlere göre mikro ders yeniden öğretilmektedir. Genellikle öğretmen adaylarının öğretim becerilerini geliştirmek amacıyla kullanılsa da öğrencilerin okuma becerilerini, psikomotor davranışlarını geliştirmek için de kullanılabilir.

Öğrenme Galerisi

Öğrencilerin belli bir sürede neler öğrendiklerini değerlendirmelerini sağlayan bir tekniktir. Değerlendirme ve pekiştirme amacı ile kullanılan işlevsel bir tekniktir.

Öğrenme Halkası

Öğrenme halkası tekniğinin temel amacı, öğrencilerin kavramları kendi kendilerine oluşturmaları, kendi öğrenim yaşantılarından yararlanarak karşılaştıkları problemleri çözmeleridir. Keşif veya inceleme, terim tanıtımı ve kavram uygulama olmak üzere üç aşaması bulunmaktadır.

Pazar Yeri

Öğrencilerin birbirlerini tanımalarına, görüş ve çözüm önerilerini birbirleriyle paylaşmalarına yönelik geliştirilen bir tekniktir.

Phillips 66

Öğrencilerin altışar kişilik gruplarda ve altışar dakikalık sürelerle çalışmaları ve J. D. Phillips tarafından geliştirilmesi nedeniyle bu adı almıştır.

Rulman (Top Taşıma)

Rulman tekniği, sınıf ortamını hareketlendirmek, tartışma imkânı sunmak ve öğrencilere farklı bakış açıları kazandırmak, eleştirel düşünme ve iletişim becerilerini geliştirmek amacıyla uygulanmaktadır. Sandviç Öğrencilerin önce bireysel sonra grup ile çalışmalar yaptıkları çok aşamalı bir öğretim tekniğidir. Grup çalışmaları sürecinde öğrenciler, yaptıklarını arkadaşlarıyla paylaşma, birlikte somut bir ürün oluşturma gibi çalışmalar yapabilirler. Çok katmanlı olduğu için sandviç adını almıştır.

Tereyağ-Ekmek

Öğretmen tarafından bir konu, soru ya da problem öğrencilere verildikten sonra öğrenciler önce tek başlarına, daha sonra da arkadaşları ile bir araya gelerek düşüncelerini tartışırlar. Ardından, vardıkları sonucu sınıfa sunarlar. İlk aşamada öğrencilerden düşüncelerini kaydetmeleri istenebilir. Bu durum, öğrencilerin tümünün aynı anda aktifleştirilmesini sağlar ve ayrıca öğrencilere düşünmek için zaman kazandırır.

BİREYSEL ÖĞRETİM TEKNİKLERİ

Günümüzde yaşanan bilimsel gelişmeler, öğretimde öğrencilerin merkeze alınması ve öğretimin bireyselleştirilmesi olarak eğitim alanına yansımaktadır. Temel bireysel öğretim teknikleri şunlardır: Bilişsel çıracılık, bilgisayar destekli öğretim, bireyselleştirilmiş öğretim, programlı öğretim ve tutor destekli öğretimdir.

Bilişsel Çıracılık

Geleneksel olarak tamircilik, terzilik, berberlik vb. birçok mesleğin kazanılmasında kullanılan çıracılık eğitiminden yola çıkılarak geliştirilmiştir. Bilişsel çıracılık tekniğinde, geleneksel çıracılık gibi, kişi bir uzmanın eşliğinde işe başlar, kişinin becerisi arttıkça uzman, yardımını aşamalı olarak azaltır ve kişi becerileri tek başına yapabilecek düzeye geldiğinde süreç sona erer. Bilişsel çıracılık tekniğinin altı aşaması vardır: model olma, çalıştırma, destekleme, ifade etme, yansıtma ve öteleme.

Bilgisayar Destekli Öğretim

Bilgisayar destekli öğretim, bilgisayarların, öğrenme öğretme sürecinde, öğretimin kalitesini yükseltmek ve öğretimi zenginleştirmek amacıyla öğretmene yardımcı bir araç olarak kullanılmasıdır. Bilgisayar destekli öğretimde kullanılan yazılımlar, tekrar ve alıştırma yazılımları, birebir eğitim yazılımları, benzetimler, eğitimsel oyun yazılımları ve problem çözmeye yönelik yazılımlardır.

Bireyselleştirilmiş Öğretim

Bir sınıfta ne kadar öğrenci varsa o kadar farklı öğrenen öğrenci var demektir. Bu durum bireysel farklılıkların bir gereğidir. Öğrenciler arasında, öğrenme hızında, öğrenme stilinde, öğrenme biçiminde farklılıkların olması kaçınılmazdır. Bireyselleştirilmiş öğretim modelleri içinde en kapsamlı olanı 1964 yılında davranışçı bir psikolog olan Fred Keller tarafından geliştirilen bireyselleştirilmiş öğretim sistemi ya da diğer bir isimle Keller Planı'dır. Keller, bu yaklaşımını 10 eğitim ilkesine dayandırmaktadır. Bunlar: Aktif çalışma, olumlu koşullar ve sonuçlar, hedeflerin belirlenmesi, materyalin-içeriğin düzenlenmesi, ilerlemeden önce konuya hâkim olma, değerlendirme-hedeflerin uygunluğu, sık sık değerlendirme yapma, anında geri bildirim verme, bireysel hız ve kişiselleştirmedir.

Programlı Öğretim

Bu teknikte, öğrencilerin hedeflere ulaşmasına yardımcı etmek üzere geliştirilmiş öğrenme teknolojisinin sistemli olarak kullanılmasından oluşan bir süreçtir. Programlı öğretim bireyselleştirilmiş bir öğretim tekniğidir. Bu tekniğe göre öğrenilecek bilgi öğrencilere küçük adımlarla sunulmalı, öğrenci kendi hızına göre ilerlemeli ve öğrenciye öğrenmelerinin doğruluğu ya da yanlışlığı hakkında anında geri bildirim verilmelidir. Ayrıca öğretim sürecinde öğrencinin performansı olanaklar ölçüsünde ödüllendirilerek istenen davranışların pekiştirilmesi de büyük önem taşımaktadır. Programlı öğretim, öğretimi bireyselleştirmeyi ve hatayı en aza indirmeyi amaçlamaktadır. Programlı öğretimin dayandığı temel ilkeler şunlardır:

1. Küçük adımlar ilkesi,
2. Etkin katılım ilkesi,
3. Başarı ilkesi,
4. Anında düzeltme ilkesi,
5. Bireysel hız ilkesi.

Tutor Destekli Öğretim

Tutor destekli öğretim, öğrencinin öğrenme sürecinde anlamakta zorlandığı kısımlarla ilgili olarak bireysel öğretim desteği görmesidir. Diğer bireyselleştirilmiş öğretim tekniklerinden farklı olarak bu teknikte amaç, öğrenme eksikliği yaşayan öğrencilere özel ilgi gösterilmesidir. Öğrencide öğrenme eksikliği belirlenen konular tekrar anlatılır, gerekli geri bildirim ve düzeltmeler verilir, neden öğrenemediği açıklanır ve öğrencinin öğrenmeyi öğrenmesi sağlanır. "Tutor" kelime anlamı olarak özel hoca, özel öğretmen ya da özel ders veren kişi olarak tanımlanabilir. Bu teknikte tutor, yani öğrenciyle bireysel olarak ilgilenecek kişi genellikle öğretmen dışında o konuyu iyi bilen bir üst sınıf öğrencisi ya da konuyu yeterli düzeyde bilen kişiler olur.

SINIF DIŞI ÖĞRETİM TEKNİKLERİ

Öğretim, sınıf ve okulda olduğu kadar, okul dışı etkinlikler yoluyla da gerçekleştirilmektedir. Planlı ve düzenli bir şekilde yapılan sınıf dışı etkinlikler öğrenenin yeni davranışları kazanmasına yardımcı olur. Yaygın olarak kullanılan sınıf dışı öğretim teknikleri şunlardır: ev ödevi, gezi, gözlem, görüşme,

proje ve sergi.

Ev Ödevi

Ödev, yapılması, yerine getirilmesi gereken iş ya da davranıştır. Eğitim açısından ödev ise öğretmenlerin öğrencilerden okul dışında yapmalarını istedikleri çalışmalardır. Ödevler çoğunlukla ev ödevi olarak verilmektedir. Ev ödevleri genellikle, öğrencilerin derste öğrendikleri bilgileri tekrar etme amacını taşır. Ödevler, ister evde ister okulda yapılsın, öğrencilerin çalışma alışkanlıklarının ne ölçüde iyi olduğunun en önemli göstergeleridir. Titiz bir şekilde ve zamanında ödev hazırlayan öğrenci ile hiç ödev yapmayan ya da baştan savma yapan öğrencinin çalışma tutum ve alışkanlıklarının farklı olduğu kesindir.

Gezi

Gezi, belli öğretim amaçlarının karşılanabilmesi için önceden hazırlanmış bir plan çerçevesinde belli olayların veya durumların gerçek dünyada incelenmesine yönelik olarak yapılan etkinliklerdir. Geziler, dersin özelliğine göre hedef ve konu ile ilişkili olarak müzeye, hayvanat bahçesine, fabrikaya, tarihi yerlere, spor organizasyonlarına, sergiye, iş yeri vb. olabilir. Bu teknikte, sınıftaki öğrencilerin hepsinin gezi için belirlenen yere birlikte gitmesi söz konusudur. Gözlem Öğretim ortamında gözlem, olay ve varlıkları ve kendi doğal ortamlarında amaçlı ve planlı olarak incelenmesidir. Gözlem sınıf içerisinde yapılabileceği gibi sınıf dışında da yapılabilir. Gözlemi belirli bir nesne, durum ya da olayla ilgili bilgi edinmek istenildiğinde kullanılır. Gözlem tekniği, bireysel olarak uygulanabileceği gibi küçük veya büyük gruplarla da uygulanabilir.

Görüşme

Görüşme, bir konu ya da sorunla ilgili bir kişi ya da uzmanın görüşlerini alma işidir. Öğrenciler, çeşitli konularda uzman kişilere gidip bilgi alarak görüşme tekniğini kullanabilirler. Görüşme tekniğinin uygulanması konusunda öğrenciler bilgilendirilmelidir. Daha çok yapılandırılmış görüşme yolları öğretilmelidir. Yapılandırılmış görüşmede sorulacak sorular önceden belirlenmelidir. Görüşmeden sonra rapor hazırlanması ve sınıfta sunulması istenmelidir. Görüşme tekniği yapısına göre üçe ayrılmaktadır: yapılandırılmış, yapılandırılmamış ve yarı yapılandırılmış görüşme.

Proje

Proje tekniği, öğrencilerin genellikle somut bir ürüne ulaşmak için bir görev üzerinde uzun bir süre bireysel veya birlikte çalışmaları olarak tanımlanır. Projelerin temel amacı, öğrencilerin kendi öğrenmelerinden sorumlu olmalarını sağlamak ve onları başkalarıyla iş birliği içerisinde çalışmaya güdülemektir.

Sergi

Öğrencilerin öğrenim sürecinde ürettikleri ürünlerin (şiir, heykel, resim, maket, kompozisyon vb.) düzenlenerek değerlendirildiği, izlemeye hazır hâle getirildiği ve paylaşımına sunulduğu öğretim tekniğidir. Değerlendirme yapılarak hazırlanan ürünler; sınıf sergileri, fuarlar, kitap, şiir, heykel, resim sergileri gibi etkinliklerle ortaya konulur. Genellikle dönem veya yılda bir yapılır. Ancak dönem ortasında da sınıf içi sergiler yapılabilir.

Erken çocukluk dönemi insan yaşamında gelişimin ve değişimin en hızlı yaşandığı süreçtir. Bu süreçte çocuğun ilgi, istek ve ihtiyaçları merkeze alınarak gelişimsel ve eğitsel açıdan desteklenmesi gereklidir. Çocuğun desteklenmesi sürecinde farklı kuram, model ve yaklaşımlar yardımcı unsur olarak kullanılabilir. Özellikle dünya genelinde farklı ihtiyaçları gidermeye yönelik, çocuğu her zaman merkeze alan ve onun potansiyelini daima en üst düzeye çıkarmayı hedefleyen eğitim yaklaşımları bulunmaktadır. Bu yaklaşımların her biri geliştirildikleri bölgenin eğitim programı, kültürü ve ihtiyaçları doğrultusunda temelinde çocuk merkezli olmakla birlikte farklı alanlara öncelik vermektedir. Bu yaklaşımlardan bazıları (Montessori, High Scope vb.) sadece geliştirildikleri ülkede değil tüm dünya genelinde yaygınlaşarak kullanılmaktadır. Yaygınlaşmış olan eğitim model ve yaklaşımlarından ülkemizde kullanılan MEB 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı da etkilenmiştir. Program hazırlanırken eklektik bir yapıya sahip olması için farklı kuram, model ve yaklaşımlar incelenmiş olup ülkemiz eğitim sistemine, kültürüne ve çocukların ihtiyaçlarına dikkat edilerek uygun olan kısımları alınmış ya da esinlenilmiştir. Çocuk merkezli, aktif öğrenme öncelikli, yaratıcılığa ve oyuna önem veren, kültürel ve evrensel değerleri gözetken, bireysel farklılıklara dikkat eden MEB Okul Öncesi Eğitim Programı (2013)'nın etkilendiği, eklektik bir düşünceyle oluşturulduğu farklı yaklaşımların öne çıkanları bu ünite de açıklanmaktadır. Dünya genelinde yaygınlaşmış ya da daha az yaygın olan çokça model ve yaklaşım bulunmakla birlikte bu ünite de son on yıl içinde en çok karşılaşılan ve en yaygın kullanılan yaklaşımlar seçilerek açıklanmıştır.

BANK STREET YAKLAŞIMI

Bank Street yaklaşımını kurucusu Lucy Sprague Mitchell'dir. Bir grup öğretmen, psikolog ve araştırmacı çocukların nasıl öğrendiklerini gözlemlemek üzere bir araya gelerek bu yaklaşımı şekillendirmişlerdir. Çocuk merkezli eğitim ve sınıfta öğretimin kalitesinin geliştirilmesine odaklı bu yaklaşım "gelişimsel etkileşim yaklaşımı" olarak da bilinmektedir. Bank Street her türlü eğitim ortamına ve her yaştaki insana uygulanabilir olması yönüyle dünya çapında ses getirmiştir.

HEAD START YAKLAŞIMI

Bu yaklaşımın çıkış noktası düşük gelir düzeyine sahip ailelerden gelen çocukların sosyal ve eğitimsel fırsatlar sağlayarak yoksulluğun olumsuz etkilerini en aza indirgeyerek eşit fırsat sunmaktır. Engelli çocuklar ve ailelerini de kapsayan bu yaklaşımda personel eğitimi, tedavi, çocuk istismarı ve ihmali engellemek de birincil amaçlar arasındadır. Bunlarla birlikte çocuğun ve ailenin birlikte ele alındığı, eğitim, sağlık, beslenme, sosyal ve diğer servislerin desteğiyle birlikte çocuğun özellikle sosyal ve bilişsel gelişimi desteklenerek okul olgunluğuna sahip olmaları amaçlanmaktadır.

HIGH SCOPE YAKLAŞIMI

Bu yaklaşım da Head Start gibi dezavantajlı ortamlarda yaşayan çocukları desteklenmesi fikri ile ortaya çıkmıştır. Özel malzeme, materyal ya da çevre istemeyen eğitimsel bir süreç ve felsefedir. Bu yaklaşımın uygulandığı merkezlerde çocuklar, kendilerinin seçtikleri çalışmaları uygulurlar. Öğretmenlerin görevi etkin öğrenmeyi destekleyecek eğitim ortamını hazırlamak ve çocuklara rehberlik yapmaktır. High Scope yaklaşımında program "planla-yap-gözden geçir" çerçevesinden oluşur. Bu çerçeve programın en önemli özelliğidir. Bu yaklaşımın uygulandığı okula gelen çocuklar önce çember zamanı ile birlikte selamlaşır ve gün içinde neler yapmak istedikleri hakkında planlarını paylaşırlar. Çocuklar gün içinde yapacakları etkinlikleri ve sırasını kendileri belirlerler. Öğretmen çocuklarla planları hakkında konuşur. Bu aşama "planla" basamağını oluşturur. "Yap" basamağında çocuklar planladıkları çalışmaları uygulamaya koyar. Bu süreçte öğretmen pasif bir izleyici rolündedir, çocukların bilgiyi nasıl topladıkları, akranlarıyla nasıl etkileşime geçtikleri, problemleri nasıl çözdükleri gibi doğal yaşantıları gözlemlemektedir. "Yap" aşamasının bitiminde çocuklar sınıfı toplarlar, yarım kalan çalışmalarını daha sonra devam etmek üzere uygun bir yere kaldırırılar. En son aşama olan "gözden geçir" basamağında ise çocuklar yaptıkları hakkındaki düşüncelerini ifade ederler. Neler yaptıklarını açıklar.

MONTESORI YAKLAŞIMI

Bu yaklaşım İtalya'da Maria Montessori tarafından oluşturulmuştur. Felsefesinin temelinde emici zihin ilkesi yer almakta ve çocuğun zihinsel faaliyetlerini ortaya çıkartmak yer almaktadır. Çocuk öğrenme etkinliklerinin merkezi ve lideridir. Emici zihin ilkesi, çocuğun doğduğu andan itibaren güçlü bir şekilde çevresini ve yaşadığı deneyimleri bir sünger gibi emmesi, özümsemesi olarak tanımlanmaktadır. Bu yaklaşımın önemsedığı konulardan biri de öz denetimdir. Çocuğun kendi

kararlarını alma, amaçlarını belirleme, davranışlarını yönlendirme ve kontrol etme becerisini önemseyen bu yaklaşımda çocukların “sınırlar içinde özgürlük” sahibi olduklarını kavraması gerekmektedir. Geleneksel ana sınıflarından farklı olarak Montessori yaklaşımında karma yaş grupları bir arada eğitim alırlar. Akran öğrenmesinin bu yolla gerçekleşeceğini savunan yaklaşımda çocuğun kendisinden deneyimli bir akranı aracılığıyla etkin bir öğrenme süreci oluşturacağı ifade edilmektedir. Hayali oyunlar yerine gerçek nesnelere temas ederek oyunlar kurmasına önem verilir. Montessori sınıflarında oyuncaklar yerine gerçek nesnelere bulunur. Doğanın önemli bir parçası olan bitkiler ve hayvanların yetiştirilmesi ve her türlü bakımları da bu yaklaşımda yer almaktadır.

REGGIO EMILIA YAKLAŞIMI

İtalya’da Reggio Emilia bölgesinde ortaya çıkan bu yaklaşım eğitimci Malaguzzi tarafından geliştirilmiştir. Bu yaklaşımda çocukların yaratıcılıkları ve merakları merkeze alınmıştır. Bu yaklaşımda çevre çok önemlidir. Çevreden kast edilen fiziksel çevreden ibaret değildir, çocuğun içinde bulunduğu ideolojiler, görüşler, gelenekler, kültürel değerler bir bütün olarak çocuğun çevresi olarak tanımlanır. Çocuk lider, iş birlikçi ve iletişimcidir. Öğretmen partner, geliştirici ve rehberdir. Çevrede aynı zamanda çocuğun öğretmenidir. Reggio Emilia yaklaşımını özel kılan temel prensipler, çocuk imajı, üçüncü öğretmen olarak çevre, ilişkiler ve iş birliği, ailelerin etkin katılımı, proje çalışmaları, dokümantasyon, tetikleyici, çocuğun 100 dili ve şeffaflıktır.

WALDORF YAKLAŞIMI

Bu yaklaşımın kurucu Rudolf Steiner’dir. İlk Waldorf okulu Almanya’da açılmıştır. Waldorf eğitimi, her çocuğun kendine özgü bir yapıya sahip olduğu anlayışı ile temellendirilir. Waldorf okullarında diğer okullardan en büyük fark hiyerarşik bir düzenin olmayışı yani müdür ve müdür yardımcılarının olmayışıdır. Öğretmenler topluluğundan oluşur. Herkes için eşit bir maaş uygulaması vardır. Bu yaklaşım yeni bir sosyal düzen sağlamak ve çocukların barışçıl bir ortamda eğitim almaları düşüncesi ile ortaya çıkmıştır. Eğitimin amacı bütüncül bir çocuk eğitmektir. Bunun için kafa, kalp ve ellerin uyumu ile sanat, hareket ve ruhsal gelişim arasında uygun bir denge sağlayarak eğitim yapılmalıdır. Okul öncesi eğitim programı içinde akademik içerik yoktur. Sanatsal ortamlara dayalı olarak çocuklara konular verilir. Oyun ve taklit önemli bir yer taşır. Oyun, hayal gücünün ortaya çıkmasına aynı zamanda gelişimi desteklemede önemli bir yere sahiptir. Etkinliklerde hareket, dil ve müziğin bir arada olduğu çalışmalara önem verilir. Mümkün oldukça yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış materyaller kullanılmakta, yapılandırılmış materyallerin çocukların hayal dünyasına engel oluşturduğu görüşü bulunmaktadır.